

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Turkey
PARTNERSHIP

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА РЕЛИГИИТЕ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН БЪЛГАРИЯ - ТУРЦИЯ

*ПРОЕКТ: TRIP/ПЪТУВАНЕ - ТУРИЗЪМ И РЕЛИГИЯ -
СБЛИЖАВАНЕ МЕЖДУ ХОРАТА; СВ005.2.23.056*

Проектът е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ - ИПП
за ТГС България - Турция 2014 - 2020, ССИ № 2014ТГС1615СВ005

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА РЕЛИГИИТЕ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН БЪЛГАРИЯ - ТУРЦИЯ

Това издание е подготвено с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програма Интеррег-ИПП за трансгранично сътрудничество България-Турция 2014-2020, ССИ No 2014ТС16I5СВ005. Съдържанието на изданието е отговорност единствено на Ямболска търговско-промишлена палата, България и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз, на Управляващия орган и Националния орган на Програмата.

ПРОЕКТ: TRIP/ПЪТУВАНЕ- ТУРИЗЪМ И РЕЛИГИЯ- СБЛИЖАВАНЕ МЕЖДУ ХОРАТА

TRIP - TOURISM & RELIGION- INTEGRATED PEOPLE

ПРОГРАМА: ИНТЕРРЕГ-ИПП ЗА ТРАНСГРАНИЧНО
СЪТРУДНИЧЕСТВО БЪЛГАРИЯ-ТУРЦИЯ 2014-2020,
CCI NO 2014TC16I5CB005

ПРИОРИТЕТНА ОС 2: УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2.3: УВЕЛИЧАВАНЕ НА РАБОТАТА В МРЕЖА ЗА
РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ ЧРЕЗ ИНИЦИАТИВИ ЗА
ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО.

ПРОЕКТ № СВ005.2.23.056

ДОГОВОР №РД-02-29-298/31.12.2019

ВОДЕЩ ПАРТНЬОР: ОБЛАСТНА АДМИНИСТРАЦИЯ СУЛОГЛУ,
ТУРЦИЯ

ПРОЕКТЕН ПАРТНЬОР: ЯМБОЛСКА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА
ПАЛАТА, БЪЛГАРИЯ

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ: 12 МЕСЕЦА (01.01.2020 – 31.12.2020)

СЪДЪРЖАНИЕ

- I. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ- СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ**
- II. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В РЕГИОН ЯМБОЛ, БЪЛГАРИЯ**
- III. ХРИСТИЯНСКИ ПРАЗНИЦИ И НАРОДНИ ОБИЧАИ – СИМВОЛИКА, ЗНАКОВОСТ, СМИСЪЛ**
- IV. ТОП 30-ТУРИСТИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ, СВЪРЗАНИ С КУЛТУРНО-РЕЛИГИОЗНО НАЛСЕДСТВО В РЕГИОН ЯМБОЛ, БЪЛГАРИЯ**
- V. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В ТУРЦИЯ- СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ**
- VI. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В РЕГИОН СУЛОГЛУ-ОДРИН,ТУРЦИЯ**
- VII. ТОП 30-ТУРИСТИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ, СВЪРЗАНИ С КУЛТУРНО-РЕЛИГИОЗНО НАЛСЕДСТВО В РЕГИОН СУЛОГЛУ-ОДРИН,ТУРЦИЯ**

I. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ- СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ

Най-често религиозният туризъм се свързва с посещение на различни култови обекти и прояви провокирани от религиозните и духовни потребности на пътуващите. Пътувания с религиозна цел са били предприемани още от древността. Една част от туристите, предприемащи такива пътувания са подтикнати от чисто религиозни подбуди, а при други имат познавателен характер. Манастирите, църквите, джамиите и другите религиозни обекти представляват интерес не само за туристи, които изповядват определена религия, но и за тези, които

проявяват интерес към културата и изкуството, представляващо културно историческо наследство свързано с религиите.

В зависимост от водещите мотиви за предприемане на такъв вид пътуване могат да се обособят следните видове религиозен туризъм: поклоннически туризъм и религиозно – познавателен, свързан с религиозни празници и ритуали.

Посещение на храмове на различни религии се определят като свещен туризъм – поклонение пред древни оброчища, свещени обекти – скали, дървета, извори, религиозни познавателни пътувания, мисионерство, рекреация - възстановяване на силите, свързани с духовно преживяване, приключенски религиозни пътувания, религиозни пътувания свързани с изцеление и други такива. Определящите фактори за развитие на религиозен туризъм в България са много. Част от тях са наличието на храмове на различни религии, разположени на територията на страната, от които около 160 православни манастира. Характерна е религиозната толерантност на българското общество. Поклонничеството също е характерно както за минали епохи, така и за днешно време. Има наличие на специфично проявен синкретизъм на някои религиозни практики, традиции и центрове – общи обекти за поклонение на различни религии. Друга особеност е силно проявената културна и художествена стойност на голяма част от религиозните храмове.

На територията на България съществуват множество църкви и манастири, към които има повишен интерес от страна на съвременните българи и чужденци. При съвременните туристически пътувания, религиозните мотиви се основават на промени в духовния живот на хората, които провокират търсене на единение с Бога, но също така и задоволяване на културни нужди. Това се осъществява чрез посещения на манастири, поклонение пред чудотворни икони, свети мощи и други. Чрез поклонническия туризъм човек търси душевен мир и чистота, тишина и спокойствие, но и нов и различен начин да получава това.

Запазилите се до наши дни обекти са станали свидетели на многовековна история, но за съжаление, поради недостатъчните средства част от тях не се посещават, необитаеми са, не се полагат необходимите грижи за тях, в следствие на което са подложени на разрушение. За да бъде пълна гамата от продукти на този вид туризъм, е необходимо да се обърне по-голямо внимание на поклонническия туризъм в България, с цел развитие и по-голяма популярност. България се гордее с многовековни религиозни паметници и приказна природа, които в съчетание биха могли да бъдат предпочитана и желана дестинация.

II. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В РЕГИОН ЯМБОЛ, БЪЛГАРИЯ

Свидетелство за древната и богата история на област Ямбол са десетки материални паметници от всички епохи, свидетелстващи за развитието на различни култури. Наличните паметници датират от неолита и бронза, преминават през носителите на желязната епоха – траките, последвани от античността, средновековието и достигащи нашето съвремие. Голяма част от историко-археологическите паметници са проучени и находките от тях са в музейните зали. В региона са открити повече от 270 древни селища и около 1000 надгробни могили, повечето от които са разположени по поречието на р.Тунджа и нейните притоци. В област Ямбол, в района на Сакар планина, е най-високата концентрация на мегалитни паметници - долмени (праисторически гробници, изградени от огромни каменни блокове). Различните култови обекти, манастири, църкви и чудотворни места са привлекателни за чужденците. Въпреки това, все още много от тайните на областта остават скрити за повечето хора. Разглеждайки структурата на различните видове религиозни пътувания може да се каже, че областта предлага много възможности за религиозен туризъм свързан с религиозни празници и ритуали. Трябва да се обърне специално внимание на кукерските игри, също и на единствените танцуващи коледари в България, надиграванията свързани с пролетните празници. В областта има храмове на много религии, като повечето от тях имат дълга и древна история. Много от по-древните са в процес на проучване, но това прави интересът към тях още по-голям. Светилището на Кибела, слънцата върху скалите край Елхово, лековитите извори и води, чудотворните икони и църкви, са само част от причините областта да привлича туристи впечатлени от религиозното и мистичното.

III. ХРИСТИЯНСКИ ПРАЗНИЦИ И НАРОДНИ ОБИЧАИ – СИМВОЛИКА, ЗНАКОВОСТ, СМИСЪЛ

От както свят светува, хората са търсели обяснение за случващото се, правила са опити да нагодят вижданията и усещанията си, да открият за себе си, причините за случващото се около тях. Така е възникнала религиозната вяра. Защото само със свръхестественото можем да си обясним необяснимото. В началото е била обожествявана природата, защото живота и бита на древния човек е тясно свързан с нея. Пантеонът на боговете е многоброен и за всичко необяснимо е имало божество, което е причина за щастието или нещастията на древния човек. Някой от тях са били свирепи и са искали жертвоприношения, други са били по-благии и не толкова жестоки. Но общото между всички е, че древния човек е давал за да получи. Много по-късно, с навлизането на монистичните религии човека е обръщал взора си към един единствен бог. Тогава жестокостта от божественото е заменена от любовта и вярата в доброто. Надникнем ли в дълбините на религиозните обичаи и традициите, ще открием свят изпълнен с чудеса. Там има забрани и табута, има радост и болка. Има змейове и лоша енергия, има чудеса и гадания. Обществата създават света си по религиозен модел. Всяко нещо - къща, храм, село и град са създадени по божествения модел. Така всичко създадено дава на живота религиозен смисъл. По-късно с напредването на науката са обяснени много необясними неща. Вярата в боговете малко по малко губи силата си, но там някъде в душата на всеки човек, има зрънце от божественото и свръх естественото от вярата в чудеса.

От древния езическа ритуал до съвременната религиозна вяра, тайнствените и свързани с изповядваната религия места привличат. Защо тези места лекуват и какво кара хората хилядолетия наред да отиват отново и отново, за да се докоснат до вълшебството им? Дали вярата в свръхестественото или вярата в Бога? Дали има нещо друго, една частица във всеки от нас, която непрекъснато ни напомня, че сме божи творения и ние подсъзнателно търсим местата, където все още стават чудеса, за да засилим вярата си? Всичко научно поставя повече въпроси отколкото отговори. Но в крайна сметка вярата в божественото наистина лекува. Дали вярата в древната богиня или в християнския Бог, всеки търси своето спасение в убеждението за една висша сила.

IV. ТОП 30-ТУРИСТИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ, СВЪРЗАНИ С КУЛТУРНО-РЕЛИГИОЗНОТО НАСЛЕДСТВО В РЕГИОН ЯМБОЛ, БЪЛГАРИЯ

A. РЕЛИГИОЗНА АРХИТЕКТУРА И РЕЛИГИОЗНИ ОБЕКТИ

1. ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ „СВЕТИ НИКОЛАЙ МИРЛИКИЙСКИ ЧУДОТВОРЕЦ“

В центъра на град Ямбол се извисява храмът „Свети Николай Чудотворец“. Основите му са поставени в средата на януари 1878 година. Първоначално бил изграден армейски параклис „Свети Николай Чудотворец“. Параклисът, посветен на светията, е бил осветен на 6 август 1878. В него първоначално се извършвали църковните служби в града, тъй като другите два храма в стария квартал "Каргон" били полуразрушени. През 1888 г. на мястото на параклиса започва строителството на сегашния православен

храм. Първият етап от изграждането е бил готов през 1896 година, а на 28 ноември 1926 година църквата е окончателно завършена и тържествено осветена. Пристроени са двете странични кули с камбанарията и централния купол, като са добавени и нови стенописи. Сградата е трикорабна, с две странични кули и камбанария и е един от символите на града.

2. ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ "СВЕТИ ГЕОРГИ"

Църквата „Свети Георги“ в Ямболския квартал Каргона е една от най-старите в града. Спомената е за първи път през 1720 във връзка с посещението в града на патриарх Хрисант Йерусалимски, който в пътеписа си споменава, че там има две енории: по-голямата „Свети Георги“ и „Света Троица“, както и имената на шест църковни служители. През втората половина на XVIII век, църквата е била разрушена. Съвременната сграда на храма е построена през 1834-1835 години. Пострадала е силно при опожаряването ѝ през януари 1878 г. През 1881 г. започва основна реставрация на покрива и интериора ѝ.

Чудотворната икона на Св. Георги в църквата привлича вярващи от близо и далеч. Според легендата при строежа на храма, на едно от дърветата кацнал орел и стоял по време на целия строеж. При един от изкопите, работниците намерили изображение на Св. Георги, в момента, в който го намерели, птицата излетяла и повече не се върнала. При второто строителство на храма е намерено вкопано

каменно изображение на конник и строителите решават, че това е Свети Георги. Така дават на църквата името на светеца. Каменното изображение и до днес е под иконостаса на чудотворната икона на Св. Георги в църквата. Според хората, тя помага на психично болните и на всеки потърсил помощ с чисто сърце.

Известна е и с уникалния си иконостас дело на дебърските майстори. Тя се осветява от 10 прозорци на долната стена и 12 прозореца на горната стена. Освен тях има и 6 прозореца на горната стена на притвора, които осветяват балкона.

3. ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ „СВЕТА ТРОИЦА“

Църквата "Света Троица" е най-старата църква в Ямбол. Тя се намира също в ямболския квартал Каргона. Според някои автори първоначално тя наподобява раннохристиянска катакомба – вкопана в земята, без прозорци, осветявана само от пламъка на восъчните свещи, с бедна украса и с две отделения – за мъже и за жени. Данни за църквата са намерени в сребърен дискос с надпис на гръцки език, от който става ясно, че още през 1692 г. е съществувала. След 1871 г. на мястото на старата църква се строи нов храм, за чието изграждане са привлечени известни тревненски строители. През 1874-1875 години, епитропът на църквата „Света Троица“

предлага и църковното настоятелство приема, на храмовия празник „Свети Дух“, да започне провеждането на сбор с коленето на курбан, устройването на борби и народни веселия. Според спомени, църквата „Света Троица“ е наричана голямата църква, защото е посветена на трима светци: Бог, Исус и Светия Дух, а църквата „Свети Георги“- малката, защото е посветена само на един светец. Според църковните канони Светият Дух се отбелязва 51 дни след Великден, на деня след Петдесетница. Понеже Великден се мени всяка година затова и празникът не е фиксиран и през годините се чества на различни дати, но винаги в понеделник.

4. ПРАВОСЛАВЕН ХРАМ "УСПЕНИЕ НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА"

Най-новият православен храм в град Ямбол е "Успение на Пресвета Богородица". Той се намира в квартал "Аврен". Строителството му започва на 1 ноември 2010г. Църквата отваря врати на 2 февруари 2016г на Сретение Господне. Православният комплекс е на два етажа и включва кръстополна църква с камбанария, параклис, духовно културен център, постоянна експозиция от икони, стопанска сграда и парково оформление на обща площ от 900 кв.метра. В центъра има висок купол с прозорци по барабана му, а в ъглите между засводените рамене на кръста, таванът е оформен с малки куполи.

Продължавайки по стълбата нагоре се излиза в камбанарията, разположена над външната колонада. Тези два елемента заедно оформят западната фасада. Северната и южната фасада са композирани около високите витражи по напречната ос на кръстополното пространство. Търсеният архитектурен образ произлиза от традициите на източноправославната църковна архитектура, като е реализиран чрез осъвременени стилистични елементи и със съвременни средства. Фасадите са облицовани с два цвята - полимерен камък и декорирани с корнизи и други пластични елементи. Покривът се обшива с медна ламарина. Това е първият нов православен храм в Ямбол построен през последните над 100 години.

5. МАНАСТИРЪТ „РОЖДЕСТВО НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА“ В СЕЛО КАБИЛЕ

Манастирът „Рождество на Пресвета Богородица“ край село Кабиле е свято място известно с лековитата си вода. Вълшебното аязмо привлича вярващи от цялата страна целогодишно. Към него има изградени и стаи където вярващите могат да нощуват. Историята му датира от късната античност на IV – V век, когато Кабиле е бил голям религиозен център. Според легендата по времето на император Св. Константин Велики на това място възниква голям манастир. Тогава се споменава и за аязмото към манастира, от което Света царица Елена изпращала хора да ѝ носят от Светата вода на манастира.

Светата обител просъществувала докогато манастирът бил изгорен. Според преданията са търсили заровено богатство, но като не го открили, запалили манастира, а изворът с вълшебна вода заровили. Новата история за възраждането на извора започва от 1898 г., когато човек от село Кабиле, получил видение докато почивал на нива си. Явила му се жена, облечена в черно, която му посочила мястото на извора. Той станал и започнал да копае на мястото и водата бликнала. Негов съселанин, оздравял от треска и болки в очите, след като пил от водата. И така се разнесла славата на лечебното аязмо. От появяването на извора до днес мястото привлича хиляди хора, които намират изцеление там. В ямболско мнозина го наричат „санаториум за душата“, защото изцерените са стотици. Според едни, излекуването е чудо, според други е божията воля или силата на вярата. В манастира има специална книга наречена „Книга на чудесата“, където хората могат да запишат историите си. В книгата на монахините, историите са безброй и все свързани с чудеса и с началото на нов живот. Изцеление търсят хора от всички религии и етноси, никой не ги е върнал и всички са получили утеха и изцеление. Най-важното е да идват с чисти сърца и с вяра в Бога.

6. ЕСКИ ДЖАМИЯ

Първата джамия, която се строи в Ямбол е Ески джамия. Според холандският специалист по източна архитектура Михаел Киил, тя е построена през второто десетилетие на 15 век. За тази датировка той прави сравнение с архитектурните особености на джамиите в Одрин. Днес над вратата на джамията е поставен надпис, че това е Ебу Бекир джамия, построена през 1413 г. Приема се, че е втората по големина джамия в България. Евлия Челеби минал през града през 1667

г., я описва подробно, като обръща внимание на ханефитски водоскок с 8 чучура за извършване на предмолитвено измиване, разположен от северната страна на сградата. Отначало сградата е била квадратна. Изградена вероятно с останки на ямболската крепост. В нея са вградени големи и малки мраморни камъни. Виждат се характерни средновековни архитектурни детайли, като прагове и отвори за оси на вратите. Когато Константин Иречек посещава града през 1884 г. има оплакване, че от джамията са изчезнали косъм от брадата на пророка, голям килим и хубав полюлей. След реставрацията на Безистена, през 1973 г. започва реставрацията на Ески джамия. Състоянието на джамията преди реставрацията е плачевно. В процеса на работа в четирите ъгъла на купола са намерени вградени четири акустични гърнета, които правят акустиката в сградата много добра. Минарето носи необичайни черти – квадратна форма и кръгла горна част, което сочи сирийски и

източноанадолски стил на строителство. Централният купол е масивен оловен. Вътрешните стенописи на джамията датират от XVII в.

7. НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РЕЗЕРВАТ „ТРАКИЙСКИ И АНТИЧЕН ГРАД КАБИЛЕ“

На 8 км от град Ямбол, се намират останките от античния град Кабиле. Територията на археологическия резерват заема площ от над 600 дка. Кабиле възниква като тракийско селище около голям култов център на великата богиня–майка Кибела (по-късно Артемида). Според археолози името на селището произхожда именно от тази богиня. Поселището било разположено по югоизточния склон на възвишение, завършващо със скалист акропол-светилище и вероятно тракийска слънчева обсерватория. Откритата керамика от X-VI в. пр. Хр. доказва, че селището е съществувало и през ранножелязната епоха. Местоположението на Кабиле, като възлов пункт на пресичане на важни пътища е предопределяло съдбата му през вековете. Заради стратегическото си местоположение, Кабиле постепенно прераста в град, който се обособява във важен политически, икономически и религиозен център на Югоизточна Тракия и Долна Тунджа.

Според историческите сведения, Кабиле е превзет от Филип Македонски през 341 г. преди новата ера., а по-късно за известно време, в него е пребивавал и синът му Александър III Велики Македонски. През първата половина на III в. преди новата ера, Кабиле е бил резиденция на тракийските царе, Спарток и Скосток. Кабиле е и единственият град във вътрешна Тракия, който имал собствена монетарница, В средата на III в. пр.н. е., градът започва да сече собствени монетни емисии, на които са представяни образите на Аполон, Артемида, Атина и Херакъл. След като е превзет от римляните, от началото на II век, градът се превръща в един от най-важните римски военни лагери в провинция Тракия. След приемането на християнството за официална религия в Римската империя в началото на IV век, Кабиле се превръща в един от значимите епископски центрове. За това, че градът е бил голям религиозен център, днес свидетелства разкритата монументална трикорабна базилика, преустроена през V век, както и по-малката базилика с баптистерий, в очертанията на военния лагер. Кабиле е унищожен през VI в. по време на аварските нападения в провинциите на Римската империя. Археологическите проучвания показват, че Кабиле е един от най-големите и значими градове в древна Тракия.

8. ТРАКИЙСКО СКАЛНО СВЕТИЛИЩЕ „ЗАЙЧИ ВРЪХ“, с. КАБИЛЕ

Другото свещено място, около Ямбол, е местността „Зайчи връх“, където се намира светилището на богинята Кибела. Мястото се намира в рамките на археологическия резерват Кабиле. Причината за основаването на града всъщност, е светилището на богинята Кибела, от където идва и името на древния град. Зайчи връх е последната точка на Средна гора и стои като самотно възвишение в полето. Формата му напомня на заек от където идва и името му. Въпреки безкрайните възходи и падения на древния град, светилището стои като ням свидетел на разрухата и въздиганията. И до ден днешен, то привлича стотици поклонници, които са убедени, че богинята Кибела лекува.

Най-много хора идват на лятното и есенно равноденствие, когато се разиграва истински празник на светлината, на скалите около светилището. Причината за убедеността на археолозите, че това е светилище на древната фригийска богиня, е изсечения образ на богинята яхнала лъв. По време на лятното слънцестоене, на 21 юни, образът се огрява от слънчевите лъчи, а камъните започват да сменят цветовете си. Най-силно това се чувства при изсечения символ на Кибела, защото неговите цветове се различават ясно от тези на околните скали. Богинята преминава през яркочервено, оранжево и жълто, а всички присъстващи на ритуала неизменно го определят като магически. Слънчевите лъчи пък се насочват да достигнат точно до образа на богинята посредством изкуствено изкопан улей. През есенното равноденствие, същата игра на цветовете се случва на друг камък, който е почитан преди Кибела. Той се намира в основата на светилището. Според някои учени, мястото е древна обсерватория. Според други, е свещено и от дълбока древност до днес лекува тези, които потърсят помощ от богинята. Най-силен ефект има ако човек застане между двете скали с протегнати ръце. Тогава душата се освобождавала и човек усеща почти нечовешки покой. Според изследователите на светилището, научна експедиция е замервала с уреди както магнитното поле на светилището, така и състоянието на хората, които са се качили на него преди и след престой от няколко часа. Резултатите смайват защото, става ясно, че магнитното поле на Зайчи връх и самото светилище е 7 пъти по-силно, в сравнение с нормалното за планетата. Медицинските показатели на присъстващите на експеримента се подобрили значително, нормализирало се кръвното им налягане. Върхът лекува, категорични са хора, които го посещават. В дълбините си, каменното светилище крие още загадки. Когато завали дъжд, водата се оттича в ниското, едва след седмица, което говори за големите кухни в дълбините на свещеното място. Сателитни снимки потвърждават, че хълмът е кух. Но какво се крие долу поражда стотици конспиративни теории – от реки от нефт, до тайни тунели, които свързват южна и северна България, до тайни пещери, в които има заровено хайдушко злато. А древната богиня мълчи и пази тайните си в очакване, върху нея отново да засветят слънчевите светлини.

9. ХРАМ-ПАМЕТНИК „СВЕТИ АЛЕКСАНДЪР НЕВСКИ“ И МАНАСТИР „СВЕТИ СПАС“

На 14 км. от Ямбол се простира планинската верига Бакаджиците. През 1865-1866 г. на най-западния връх е построен манастира „Св. Спас“. Малко по-късно манастирът е изгорен. През 1878 година генерал Скобелев заедно със своята 30-а пехотна дивизия се установява в Ямбол. В началото на следващата година 35-годишният генерал, обсъжда с ямболци, идеята си да се изгради църква "за увековечаване спомена от пребиваването на руснаците на бойното поле по време на Освобождението на България". Решено било тя да бъде вдигната на северната страна на възвишението Бакаджика. Започването на строежа на църквата, според някои историци, съвпада с поредния трети атентат, срещу руският цар Александър II Освободител. С новината за чудодейното избавление на царя идва някак от само себе си и името на новия храм – "Св. Александър Невски". Средствата за строежа са набирани чрез волни пожертвувания в Русия и в България. На 12 май 1879 г., в навечерието на изтеглянето на руските войски от България, ген. Скобелев подарява на храм на престолно евангелие и масивен гравирани кръст. В храма "Св. Ал. Невски" на обителта днес може да се види интересна сбирка от руски икони, някои от които изработени от зографи-монаси на Киево-Печорската лавра. Запазени са и две руски църковни знамена (хоругви), на едното, от които е изобразен патронът и покровител на храма - св. Александър Невски. Те също са донесени от Киево-Печорска лавра. Иконостасът, с хубава релефна украса, в геометричен стил, е дело на руски монаси. В олтара се намира дарохранителница с характерен руски кръст.

10. БАКАДЖИКА, АЯЗМОТО

Около 1915 г., в скалите срещу църквата "Св. Александър Невски" е прокопана изкуствена пещера с дълбочина близо 15 м., с два входа, която е служела и за хладилник. През 1930 г. ямболските туристи описват тази пещера така: "Две фигури, изваяни в самата скала, подкрепят свода, а по-навътре са изработени статуите на Исус Христос и Самарянката при кладенеца. Водата на последния се смята от околното население за целебна и не липсват случаи, когато голямата вяра е донасяла изцеление. Температурата в пещерата е постоянна 12 градуса. В изградения кладенец има постоянен воден стълб от 1.80 до

2 м., а по някога и повече. Според данни от йеромонах Софроний, много хора посещават аязмото и ползват водата, като някои намират облекчение при различни болести. До кладенеца е пресъздадена сцената на срещата на Исус Христос със Самарянката. Има две фигури, в естествен размер около кладенеца - Исус Христос седнал и самарянката права. По данни на Софроний те са били подарени някога от Ватикана.

11. ХРАМ „РОЖДЕСТВО ПРЕСВЯТО БОГОРОДИЧНО“ В МЕСТНОСТТА „ДРЪНЧИ ДУПКА“

Храм „Рождество Пресвято Богородично“ се намира в самото подножие на хълма, на който е пропаднатата яма „Дрънчи дупка“, край с.Мелница, Елховска община. Местните летописци свидетелстват, че на това място е съществувало древно християнско светилище. Има данни, че там е имало манастир още през 1850-1855г. През 1926 г. сформирано братство, от местни селяни, решават да се изгради православен параклис в местността "Домуз бунар" (днес Дрънчи дупка), където извира много силна вода. От материала става ясно, че на 50 метра в

баира, има пещера с диаметър 3 метра. Като се влезело в тази дупка, дълбока 37 метра, се виждало много вода, като езеро, дълбочината на което е била 11 метра. Може би това е наклонило везните, на мястото да се изгради параклисът "**Рождество Богородично**". Той бил оформен така, че в него да се влива изворна вода, в две отделни места. Едното място било за тези, които искали да пият от водата, а от другото били поливани болните и страдащите от разни болести. Отвън до параклиса била построена чешма с 8 чучура. В храма има два кайнака (извора) с чиста изворна вода, за която се казва, че има много силни лековити качества. Самият храм е построен върху аязмо, чиято вода сякаш „излиза“ от храма. По късно е построена камбанария, на която са закачени 3 камбани по 100, 60 и 40 килограма. Всяка година на празника Рождество Богородично, известен сред населението като Малка Богородица, тук се организират тържества. Аязмото с лековитата вода, живописното място и празничните трапези събират много хора, които отправят своите молитва и благодарност към Майка Пресвета Богородица.

12. ТРАКИЙСКИ СЛЪНЦА, ОБЩИНА ЕЛХОВО

Тракийските слънца са скални светилища, които се намират на около 4 км на юг от с. Мелница по асфалтовия път към с. Лесово. На това място през 1990 г. са открити група мистични тракийски скални кръгове. Техният брой надвишава 200 и те са неравномерно разпределени по пресечения хълмист терен на Дервентските възвишения, на височина около 245 метра, върху добре отличаващи се самотно стърчащи скали. Тези местности носят наименованията Мучукови камъни и Мирчолови камъни. Според някои изследователи на траките, соларните кръгове са

били висш израз на почит към един нов Бог, който се появил в пантеона им, благодарение на Орфей. В края на I-то и началото на II-то хилядолетие, когато Орфей се завърнал от царството на смъртта, посветил елита на Траките в култа към бога на слънцето. В скалите, в местността на най-високата част на възвишението, са оформени чрез изсичане, скални дискове с различен диаметър и дебелина. Изсечените дискове са разположени на североизточната страна на скалите, която се огрява от първите лъчи на слънцето, рано сутрин. Част от слънчевите кръгове са само очертани с врязана линия върху скалите, но по-голямата част от тях са релефно изработени, с диаметри от 0,4 до 0,8 m. и дълбочина на релефа от 10 до 15 cm. Слънчевите дискове са изсечени на различна височина. Освен скалните дискове на някои места в скалите личат преднамерено изрязвани скални площадки пред тях, както и правилно оформени в скалите ями. Два от издълбаните кръгове правят изключение от общото правило – те не се огряват от лъчите на утринното слънце, а от тези на залязващото слънце. Едва тогава лъчите могат да докоснат тяхната повърхност. Много е вероятно тези дискове да маркират залязването на слънцето, но това може да се потвърди след астрономически наблюдения. По начина на изсичане и групиране на скалните дискове, както и с наличието на скални площадки и ями пред или в непосредствена до тях близост, слънчевото светилище край с. Мелница има близки паралели с подобни на него слънчеви светилища във Фригия. Слънчевото светилище при с. Мелница е едно от светилищата на територията на България, където се наблюдават издълбани соларни кръгове на върха на една от скалите – някои траколози и археоастрономи изказват предположението, че съществува възможността това да са светилища използвани от древните траки, за жертвопринасяне на „звездата куче“ – Сириус.

13. ТРАКИЙСКИ ДОЛМЕНИ КРАЙ СЕЛО ГОЛЯМ ДЕРВЕНТ, ОБЩИНА ЕЛХОВО

Сред най-значимите находки от тракийско време в района на община Елхово, са двата долмена открити в землището на село Голям Дервент. Те са проучени през 2005 г. и 2007 г. Долмените са използвани най-вече за погребения и култови обреди. Те представляват мегалитни съоръжения, изградени от няколко големи естествени камъка или грубо обработени каменни плочи, поставени отвесно и покрити с друга

каменна плоча. Най-разпространени са еднокамерните, по-рядко има двукамерни; и двата вида могат да бъдат с или без входен коридор (дромос). По-стойностния от двата долмена, открити до Голям Дервент, е разработения през 2007 г. Той се състои от две камери и вход. При него прави впечатление, че коридорът към гробните камери е покрит, което е много рядко архитектурно

решение, датиран е от IX в. преди новата ера. Той предизвиква интересът на археолозите и с факта, че е единственият, който е орнаментиран с релефни изображения. Върху входната плоча към гробната камера се откроява дълбоко врязано изображение на богато орнаментиран лабрис – двойна брадва, която в древността е символ на владетелската власт и могъщество. Лабрисът, по-късно става емблема на царската династия на одрисите. Входната врата и плоскостите от коридора към първата и втората камера са с релефни изображения на змия, която захваща друга. В тракийските религиозни представи това, се свързват с царя-владетел в двойката му същност „слънце-земя“.

На входа на долмена е открит дълбоко във фриза, лабиринт, какъвто има в двореца Кносос – център на Крито-минойската култура. Намерените изображения са безценни за знанията за траките. Смята се, че ромбът изобразен в лабриса е тракийският символ на небесния гръм и е една от свещените играчки, с които тракийският земен бог Загрей (Дионис) си е играл, преди да бъде разкъсан. Изобразеното в средата око, препраща към египетското влияние в тракийската култура, а плетениците от страни са типичен елемент на микенските украси. Счита се, че става дума за най-ранния гроб на одриската царска династия, която е от земите, около днешно Елхово, и след това разширява териториите си. Символът на лабриса и змиите са верен знак, че става дума за царски гроб на мощен владетел.

14. ПАРОРИЙСКИ МАНАСТИР – ОСТАНКИ ОТ ИСИХАСТКИ МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС “СВ. БОГОРОДИЦА”, ОБЩИНА БОЛЯРОВО

Средновековният манастир до с. Воден, община Болярово, се намира в местността “Разкопките”. От там преминава пътя, който през средновековния период свързва вътрешността на провинция Тракия със столицата на Византийската империя, Константинопол – Via Diagonalis. Още в началото на XX век, местоположението и наличието на пещера, пригодена за молитви под олтара на църквата, дават основание на големите български археолози да издигнат хипотезата, че манастира край село Воден е всъщност, манастира издигнат от идеолога на исихазма Григорий Синаит. За манастирът се говори в съчиненията на исихастите. Знае се, че се намира в Странджа, и че се казва „Св. Богородица“ и се нарича Парорийски, каквото е названието на областта през Средновековието. Причината много учени, да твърдят, че манастирът край Воден е така търсеният обект, е наличието на пещера, върху която е построен манастирът. Тя е служела на Григорий Синаит, да се усамотява в дълбока молитва и е добре описана в древните предания. Манастирът има много голям принос за израстването на Българската култура. Може да се каже, че преди столицата Търново да се оформи окончателно като водещ център на духовния живот, странджанската обител е сложила основите на забележителното културно явление на средновековието – Втория златен век на българската култура. Литературната дейност на Синаитовия манастир се изразява преди всичко в превеждане на исихастки произведения. Най-известен и търсен бил преводът на 150 поучителни глави на Григорий Синаит. По следите, които са останали от Парорийския манастир става ясно, че манастирът е бил укрепен – ясно личат очертанията на стената, която го е ограждала. Точно срещу входа на стената е бил храмът – първоначално изграден като еднокорабна базилика. Църквата е била стенописана. В долната си част стените били украсени с рисуван цокъл, който имитирал мрамор. Някога от двете страни на дромоса са били разположени симетрично 24 колони, сега от тях са останали само основите. И долу, и горе били украсени с мраморни капители.

От двете страни на входа за пещерата, в скалата са вдълбани гробни ниши, в които вероятно са били останките на самия Григорий Синаит, за когото се знае със сигурност, че е умрял и погребан в манастира. До дъното на 14 метра дълбочина се слиза по стълбище с 34 стъпала. Таванът на

третото ниво е сводест, в основата на стената, срещу стълбището, е вкопана ниша, голяма колкото в нея да се побере приклепнал човек. Според историци вероятно Синаит се свивал в пещерната ниша за молитва и медитация. Вдясно от най-долното стъпало на стълбището, започва много тесен и нисък коридор, на чийто вход с фини тухли е иззидана арка. Сега този коридор е недостъпен – след входа му има “кладенец”, дълбок около 14 метра. Според пещерници, не било изключено от дъното му да тръгва галерия, която да води извън стените на манастира. Парорийският манастир е един от най-ценните обекти на културно-историческото наследство на региона. От езотерична гледна точка се вярва, че мястото, на което е построен, има особена енергия, която се дължи на комбинацията от пещерата, където повечето исихасти са оставали сами с дни, за да се докоснат до Бога и на реката, която преминавала под хълма.

15. ЦЪРКВА „УСПЕНИЕ БОГОРОДИЧНО“, СЕЛО СТЕФАН КАРАДЖОВО, ОБЩИНА БОЛЯРОВО

Най-старата православна църква в Странджанско – „Успение Богородично“, е построена през 1763 година в село Стефан Караджово, община Болярово. Според историци, в тази църква е кръстен роденият в селото революционер-Стефан Караджа. Към нея е било разкрито едно от първите килийни училища в района. Изграждането на тази светиня на българския дух и вяра, започва с всеотдайния труд на караджовци. Първата датировка за построяването е от 1763г., като надпис, вдълбан на входната врата на църквата, свидетелства за това. През последните години, църквата претърпява

мащабен ремонт, при който покривът, таванът и подът на сградата са изцяло подменени, дворът на църквата е благоустроен, изградена е чешма, както и подход към храма.

16. ЦЪРКВА „СВЕТИ ДИМИТЪР“, ГРАД БОЛЯРОВО

През 1886 – 1887 година, кметът на Пашакьой /днешно Болярово/ Георги Илиев, заедно със завърналия се от заточение Курти Дражев, създават организация да се построи църква в града. Официално църквата е построена през 1888 година. До тогава селото е имало малка църква, която се е намирала в двора на едно семейство. Мястото за направата на новата църква е подарено. В построяването на храма е взело участие цялото население. Основният материал, дървета, са набавени от гората в близост до селището, камъните от реката. Построена е от камък и тухли, споени с вар

и измазана. Дълга е 18 метра и широка 11,50 метра и висока 7 метра. Има 11 прозореца, оградени с железни решетки, а отгоре засводени. Има олтар, но купол и притвор няма. Подът на храма е от дъски, таванът също е дъсчен и се поддържа от колони измазани с вар. Има женско отделение и балкон. Камбанарията се намира от страни на църквата в двора. Под всяка голяма икона на иконостаса има и по една малка. Всички икони са изработени от Димитър Зографов от Кавакли.

17. КАТОЛИЧЕСКИ ЦЪРКВИ В ЯМБОЛ- СПОРЕД ЛАТИНСКИЯТ ОБРЕД „ПРЕСВЕТО СЪРЦЕ ИСУСОВО” И УНИАТСКИЯТ ОБРЕД „СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИ“

Двата католически храма в Ямбол – латинският „Пресвето сърце Исусово” и униатският „Свети Кирил и Методи“ – са изградени в един общ архитектурен комплекс (една сграда с обща камбанария) през 1925г. „Пресвето сърце Исусово“ е католическа църква в град Ямбол, днес тя е част от източнокатолическа енория и църковния комплекс „Свети Кирил и Методий“. На 7 юли 1890 г. Жул Бутри, първият началник на мисията в Ямбол, купува една къща в непосредствена близост до сградата на тогавашното околийско управление, която е приспособена за църквата „Пресвето сърце Исусово”

и училище. Енорията основана през 1888 г. е наброявала 100 – 120 католици от западен обред. Първи там пристигат от Одрин, монахини облатки от женското разклонение на ордена, които поставят началото на девическо начално училище със собствен параклис, посветен на „Св. Тереза на Младенеца Исус“ и пансион.

„Свети Кирил и Методий“ е източнокатолическа църква в град Ямбол, България, енорийски храм на Софийската епархия. Енорията е асимилирала миряните на закритата римокатолическа енория „Пресвето сърце Исусово“ от Софийско-пловдивската епархия на Римокатолическата църква в града. Ямболската мисия, както и другите мисии на успенците в България, е двуобредна и заедно с общото монашеско братство, съществуват две отделни енории с два храма – църквата „Пресвето сърце Исусово“ за католиците от западен обред и църквата „Св. св. Кирил и Методий“ за католиците от източен обред. За начало на латинската енория се счита 1888 г., а на източната – 1895 г. За това, че Ямбол е бил твърде значим униатски център говори и това, че на 29 май 1929г. се провежда конференцията на католиците от източен обред. В нея участват 27 делегати, 13 свещеници и 14 миряни от общо 15 енории. Днес Светата литургия се изпълнява по източния ритуал в двата храма на комплекса – от понеделник до сряда в „Пресвето сърце Исусово“, в останалите дни в „Свети Кирил и Методий“.

18. АРМЕНСКА АПОСТОЛИЧЕСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА „СУРП АГОП” /СВ.ЯКОБ/ - ГР. ЯМБОЛ

На 24 септември 2017г. отвори врати арменската църква „Сурп Агоп“ в Ямбол. Историята на градежа започва в далечната 1999 г., когато от името на Църковното настоятелство на арменската общност в Ямбол е внесено искане до общината за предоставяне на терен, върху който да бъде построен храма. Търпението и усилията на всички са възнаградени и така на 16 декември 2006 г. е направена първата копка на бъдещия храм. След поставянето на основите, строежът е замразен за година и половина, поради липса на средства. Строителството е възстановено през 2013 година и се

извършва съгласно всички канони на арменската църква. Егея Ердеклиян е човекът проектирал и лично изработил двата кръста, осветени и издигнати над куполите, на официална церемония през август 2014 г. Ритуалът по осветяването бил извършен от Архиепископ Езрас Нерсисян.

Б. РЕЛИГИОЗНИ ПРАЗНИЦИ

19 . СУРВА (ВАСИЛЬОВДЕН) – 1 ЯНУАРИ

Нова година, българите наричат още Сурока, Василица или Суроздру. На 1 януари, църквата чества и големия християнски мислител, философ и писател св. Василий Велики (330–379). Като епископ на Кесария Кападокийска, той воюва успешно с широко разпространената през IV в. арианска ерес (учение,което отрича божествената природа на Христос) и успява да наложи принципите на ортодоксалното християнство в голяма част на източните територии на Римската империя. На Василий Велики принадлежи и идеята за активното милосърдие и активното добротворство, като израз и реализация на Христовия закон на любовта и прощката. След смъртта му църквата го канонизира за светец и го чества в деня на неговата смърт.

Народни традиции

Рано сутринта, в първия ден на новата година, деца-сурвакари на възраст от 4–5 до 12–13 години,благославят възрастните, чрез обредно докосване със сурова (най-често дрянова) пръчка. Събрани на групички от по няколко деца, те обхождат домовете на своите близки и съседи, като започват от своя дом. Всички са с чиста премяна и с торбичка и всяко дете носи украсена пръчка, която наричат сурвакница.Традиционната представа за новогодишните сурвакници на българите

винаги е била свързана, както с тяхната украса, така и с прякото им обредно предназначение, свързано с митологичната култура на народа. Тя представя сурвакницата, като форма на световното дърво, а сурвакарите – посредници между световите, предопределящи бъдещото плодородие. Изработваните сурвакници са два типа: „дялани“и „вити“. Витите се изработват от „клонати“ дрянови пръчки, с положена върху тях украса от разноцветни, вълнени конци, пуканки, ошав, люти чушлета, семки, стафиди, цветни хартийки.

Сурвакарската благословия, не се пее, а се изрича. Тя представлява вербална магия, чието действие подсилва осигуряването на здраве и изобилие в дома. От всеки дом, децата получават кравайчета, плодове, орехи, месо, дребни пари и малки подаръци.След сурвакарите, следобед, по къщите ходят маскирани младежи с „камила“ или „джамало“, за поздрав към стопаните, за здраве и добър приплод през следващата година, като джамаларят благославя. После „джамалото“ символично умира,за да умре злото в дома на стопанина, и отново възкръсва, както се събужда природата, за да даде обилно плодородие на хората.

Вечерта на празника, домочадието се събира около софрата, която е отрупана с различни блажни ястия – всичко онова, което семейството желае да има през годината. Стопанката припалва четири зърна тамян върху лемежа или върху керемидата и с кръгови движения от ляво на дясно, трикратно прекадява цялата трапеза. Стопанката на дома, три пъти завърта тавата с баницата, в която предварително са наречени късмети от дрянови пъпки за добруване и, разбира се – сребърна пара. Всеки бърза да разчупи своето парче, за да види какъв ще е късметът му през годината.

20. БОГОЯВЛЕНИЕ - 6 ЯНУАРИ - ЙОРДАНОВДЕН

На 6 януари, православната църква празнува Богоявление - един от най-големите и най-древните християнски празници. Това е денят, в който Йоан Кръстител кръщава Исус Христос в река Йордан. След тайнството, хората видели с очите си християнското триединство на Отец (гласа), Дух (гълъба, кацнал на рамото на Христос) и Син (земния човек) и започнали да вярват, затова денят се нарича още Богоявление (от старобългарски – явление на Бог). В момента на кръщението, небето „се отваря“, а Светият

дух слиза върху Христос във вид на гълъб, а от небето се разнася глас: „Този е моят възлюбен Син, в когото е моето благоволение“. Оттук и названието на празника. На този ден в православните храмове се отслужва Василиева света Литургия и Велик водосвет, след която, придружен от тържествено шествие, свещеникът отива до река или водоем и хвърля кръста във водата. По традиция, нечетен брой момчета се хвърлят, за да го хванат. Смята се, че който първи го улови, ще бъде здрав и ще има щастлива година. Светената вода в православните храмове, всеки отнася у дома си, тъй като пречиства душата и предпазва от болести.

Народни традиции

В народните вярвания, празникът е свързан с вярата в очистителната, целебна и магическа сила на водата. След черковната служба, сутринта става тържественото кръщаване на водата с кръст и молитва, като свещеникът хвърля дървен кръст в река, езеро или морето и момци по бели гащи, влизат в леденостудените води, за да го извадят. Който пръв стигне до кръста и го върне на свещеника, получава пари от него и благослов. На този ден се става рано. По изгрев слънце казват, че небето се отваря, а водата поцялата земя се спира за минутка. Ако в този момент човек си пожелае нещо – то непременно се сбъдва. От „кръстената вода“ пият за здраве, наливат в „разсола“ – туршията, в грозденицата, пиперницата и виното, за да не се развалят. Чиста девойка (която не е в цикъл), измива домашната икона със светена вода. Във всеки дом правят обредна трапеза, която за трети път след Бъдна вечер и Сурва най-старият в дома прекадява сдвижения от ляво на дясно. Ако китката на попа, с която ръси людете, замръзне – ще има добър берекет през годината. На Богоявление е грехота да се работи всякаква работа. Не се оставят въглените от каденето да догорят и да станат на пепел.

21. ТОДОРОВДЕН

Тодоровден е църковен празник, празнуван в съботният ден от първата седмица на Великия пост. На този ден, както и на 17 февруари, църквата възпоменава паметта на Св. Теодор Тирон. По време на гоненията на християните, император Юлиан Отстъпник (332 – 363) продължавал да иска връщането на езичеството. Знаейки, че 40 дни преди Великден, християните спазват строг пост, той решил да се подиграе с тях и да ги застави да ядат идоложертвена храна. Юлиан наредил на градоначалника на Константинопол да напръска тайно с кръв от езически жертвоприношения, всички

постни храни на пазара, така че християните, макар и без да знаят това, да се осквернят и да бъдат подиграни. Свети Теодор Тирон се явил на патриарх Евдоксий и му известил наредбата на Юлиан Отстъпник. Заръчал му също да предупреди християните, да не вземат храна от пазара през тази седмица. Предупредени своевременно, християните се хранили с варено жито (коливо). Юлиан разбрал, че замисълът му е разкрит, останал посрамен и пуснал неосквернена от езичниците стока на пазара.

Народни традиции

Тодоров ден се нарича още Тудорица или Конски Великден. Отбелязва се с тържествено почитане на коня, с бурните български кушии (надбягване с коне). При изгрев слънце мъжете сплитат опашките и гривите на конете, украсяват ги с мъниста, с пискюли и цветя и ги отвеждат на водопой. Жените размесват и раздават помежду си обредни хлябове, като дават от тях и на конете. Варят и жито, което се благославя в църковния храм. После идва ред на атрактивното конно състезание – кушията. Победителят в нея се награждава – конят получава обикновено юзда, а неговият стопанин – риза или кърпа.

22. БЛАГОВЕЩЕНИЕ

На 25 март, Православната църква отбелязва празника „Благовещение“ - денят, в който Дева Мария разбира благата вест, че ще роди непорочно заченат син, съобщена ѝ от Архангел Гавраил. Утвърден е в Православната църква през 7 век. Празникът Благовещение се нарича още Благовец и се свързва с пролетното равноденствие, когато земята започва да се затопля. Макар да е във Великия Пост, поради своята голяма празничност, по изключение може да се яде риба, за това обикновено тя присъства на трапезата. По традиция често се приготвя рибник – риба с ориз. Празникът съвпада с началото на пролетта и затова традиционно се приготвя и „нещо зелено“, (коприва, спанак, лапад и др.)

Народни традиции

За да посрещнат лятото на чисто, стопаните измитат дворовете и къщите срещу Благовец, а боклука винаги запалват, за да изгорят и болестите през годината. По Благовец, жените садят тикви, за дастанат бели и благи, а бубарите люпят в пазвите си бубено семе и гледат времето в този ден да е хубаво, за да е на хаир и добитата коприва през годината. Пчеларите отварят кошерите и пускат пчелите, за да съберат първия сладък мед за годината. На Благовец хората срещат щъркелите и лястовиците. Всички в този ден, преди да чуят

кукувича песен, гледат да са нахранени, пара да имат в джобовете си и добро настроение на сърце, за да са сити, паралии и весели през годината. Благовец се почита и от иманярите. Вярва се, че където има закопано имане, в късна доба, срещу Благовец, парите излъчват син пламък над земята. Затова иманярите от полунощ, до първи петли, обикалят могили, пресъхнали кладенци и запустели места, с надеждата да съзрат пламъка, който ще ги дари с богатство. На този ден преди изгрев, палят огън на едно или на три места, или по всички ъгли на двора и слагат говежда тор, да пуши и прогонва влечугите. Змия, убита в този ден, се смята за лековита. Хубаво е в този ден човек да си купи някаква нова дреха или обувки и да я облече още същия ден. Пък като се облече и да нарече: „Дай, Боже, все ново да нося през годината“. На този ден, пробиват ушите на момиченцата, за да им сложат обици, защото се вярва, че ще ги боли по-малко. В този ден не е добре да оставаш в джобовете без пара – цяла година все без пари ще ходиш.

23. ЦВЕТНИЦА

Цветница се празнува както в православната, така и в католическата и протестантската църква, една седмица преди Великден. На този ден, християнската църква празнува влизането на Иисус Христос в Йерусалим, в дните преди еврейската Пасха. Според новозаветните евангелия, Христос пристига в града, яздейки магаре, а вярващите го посрещат, като разстилат пред него, дрехите си и маслинови клонки. Всички пеели: „Осанна! Благословен идещият в име господне, царят израилев“. На този ден в църквата се отслужва молитва и се благославят върбови клонки. Те се раздават на вярващите и всеки ги отнася до дома си за здраве. Окичват с върбови клонки портите и се сплита венче от осветена в църквата върба. Върбовите клонки символизират палмовите, с които е бил посрещнат в Йерусалим - Иисус Христос.

Народни традиции

На този ден момите „играят лазарки“. Лазаруването заема важно място в обредната система на патриархалното българско село. Чрез него народът изразява дълбоката си потребност да въздейства положително върху бъдещия ход на живота, затова в него се откриват следи от езическите празници на траки и прабългари, свързани със събуждането на природата за нов живот, след мразовитите зимни дни и настъпването на пролетта. Лазаруват само девойки от 8 до 12 на брой, но чифт да са и достигнали полова

зрялост. Тяхното участие е наложено от патриархалното общество, тъй като, за да получат право на брачни отношения, момите трябва да са лазарували. В лазаруването взаимно са свързани и се допълват комплекс от обредни действия, обредно облекло, обредни песни и обредни танци. В групата участват и 2–3 по-малки момиченца, които носят дарените продукти от стопаните и учат песните. Лазарките играят несклучено хоро. За водач на хорото се избира „най-баш“ момата в селото, уважавана и почитана от млади и стари. Тя изпълнява важна роля – докато момите играят и пеят в двора на стопаните, тя отива при стопанката и мята кърпа на дясното рамо и чака тя да я дари с бели яйца, сирене, брашно, орехи, ошав и дребни пари. Пеят се песни за стопанина, за стопанката, за децата, за ерген или мома – всички са възторжена възхвала на любовта, женитбата, семейството и очакваното бъдещо плодородие. Като свършат лазаруването, на дървена бухалка, всяка лазарка поставя венеца си, после ги пуцат всички в течаща вода и гледат – на която мома венецът е пръв, защото тя ще се омъжи първа през годината.

24. СТРАСТНА СЕДМИЦА

Страстната седмица (наречена още Седмичата на страданията) е последната седмица от живота на Иисус Христос. Започва с тържественото влизане на Иисус Христос в Йерусалим и завършва с неговото възкресение (Великден). Всеки ден от тази седмица се нарича велик – Велики понеделник, Велики вторник и така нататък. Тя е последната от Великденския пост и на всеки един ден от нея се извършват специални служби от църквата. Страстната седмица за мнозина християни е повод, особено да се замислят за своите грехове, за подвига, извършен от Спасителя, за жертвата, която той е принесъл за всички нас.

Велики четвъртък

Денят на Тайната вечеря е Велики четвъртък. Това е и денят на тайнственото причастие. След вечерята, Христос взел комат хляб, благословил го и раздал парчета на всички свои ученици с думите: „Вземете, яжте, това е моето тяло!“. След това взел чашата и казал: „Пийте от нея всички. Това е моята кръв на Новия завет, която за вас и на мнозина се пролива за прощение на греховете“. След това Исус Христос казал на учениците си, че е предаден. Произнесена е смъртната присъда над Исус Христос и е потвърдена от Пилат

Понтийски. В същата тази вечер, която според еврейските вярвания е началото на следния ден (след залез), Той е разпънат. Велики четвъртък е и денят, когато се боядисват яйцата за Великден. Става се рано и боядисването на яйцата започва. Първото яйце се боядисва задължително в червено и се поставя пред иконата на Богородица. С него се прави кръстен знак на бузите, челата и брадичките на децата за здраве.

Разпети петък

Денят на великите страдания на Исус. Наричан е Разпети петък. Това е може би най-тъжния ден в християнството. Христос приел смирено съдбата си да бъде унижаван, обруган, бичуван, бит с плесници, накичен с венец от тръни на главата, нарамен и принуден да носи при изкачването към лобното си място тежкия кръст, на който ще бъде разпънат. Разпънат е на Голгота между двама разбойници и издъхва в мъки. Станало е слънчево затъмнение и земетресение. Този ден е посветен на страданията му. Вечерта при плащеницата с изобразеното тяло на положения в гроба Исус се извършва опело Христово.

Народни традиции

Седмицата преди Великден българите наричат Великата или Страстната неделя и тя е свързана с редица забрани и ограничения за хората. През цялата седмица не се пеят песни освен черковни, хора не играят и музика не свири.

СВЕТЛОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ - ВЕЛИКДЕН

В последния (неделен) ден от Страстната седмица, наречен Великден, е светлото Христово възкресение. Вечерта преди полунощ, в събота, се отслужва тържествено богослужение, като точно в полунощ свещеникът обявява Възкресението с думите „Христос Воскресе“ и отговорът е „Воистина воскрес!“ При обявяването на Възкресението, свещеникът изнася запалена свещ, от която всички присъстващи палят своите свещи, които носят по домовете си. Всяка година българските владци носят свещен огън от Божи гроб. Това е огънят, който се samozаплага в храма там. В началото няма топлина, но след като погори малко, става истински топъл огън. Този свят огън се разнася по всички църкви и точно в 12 часа, след като приключи тържествената церемония, попът изнася свещ, запалена с този огън. Всеки може да си вземе частичка от него. Със запалената свещ, църквата се обикаля три пъти за здраве и щастие. След като човек се прибере в дома си, със същата свещ в ръка се, обикалят всички стаи, с молитва към Господ, да пази този дом. Накрая свещичката се прикрепя пред прага на вратата и там изгаря.

Народни традиции

С възникване на християнството празникът се свързва с възкръсването на Исус Христос и затова отначало празникът на евреи и християни съвпадал по време. „Великден без алено яйце не е Великден!“, казва народът. Практиката да се боядисват яйца за Великден е толкова стара, колкото

и самият празник. В народните вярвания яйцето се осмисля като символ на жизненото начало, на обновителните процеси в природата, на прераждането и възкръсването за нов живот. Затова във всички древни митологии е отразена вярата, че „целият свят“ е създаден от яйце. През Средните векове яйцето е символизирило четирите елемента на мирозданието: черупката олицетворявала земята, мембраната е въздухът, белтъкът – водата, а жълтъкът – огънят. На Великден се пали цяла, негорена свещ. На Великден се излиза с най-новата премяна.

25. ГЕРГЬОВДЕН

На 6 май Българската православна църква чества деня на Свети Георги Победоносец – мъченик за християнската вяра, загинал през 303 г. при управлението на римския император Диоклециан, както и за Ден на храбростта и на Българската армия. Чества се и като Празникът на овчаря. Младият Георги следва пътя на баща си и постъпва на служба в армията, където се проявява като добър войник и бързо се издига във военната йерархия. Според житието му, през 303г., Диоклециан издава закон за систематично преследване на християните в цялата империя. На Георги е заповядано да вземе участие в преследванията, но вместо това той се открива като християнин и критикува решението на императора. Разяреният Диоклециан нарежда Георги да бъде подложен на мъчения и да бъде екзекутиран като предател. Преданието разказва, че когато го повели към тъмницата, едно от копията на войниците омекнало и се превило на две, щом се докоснало до светията. Така Георги се уверил, че Господ го защитава в отстояването на вярата му. Последвали различни мъчения, на които подложили младия воин, завързали го на дървено колело и стъргали тялото му с железни остриета. Императорът, като го помислил за мъртъв, отишъл да принесе жертва в храма на Аполон, но тогава станало чудо: появил се ангел, който изцерил и освободил мъченика. Последвала заповед да хвърлят светеца в яма с негасена вар за три дни. Св. Георги влязъл сам влязъл в ямата с молитва на уста и излязъл невредим. Подир това чудо, много народ повярвал в Господа, който вършел такива чудеса. На другия ден, един велик на времето си магьосник, Атанасий бил повикан от Диоклециан, със заповед да сломи вярата на Христовия страдалец, като за тази цел приготвил силна отрова, но Свети Георги я изпил без страх. Скоро след това, християните започват да го почитат като мъченик за многото чудеса, които извършил след смъртта си, като небесен воин и закрилник. Едно от най-известните чудеса, извършено от Свети Георги и заради което често е изобразяван на иконите като конник, убиващ змей, е чудото, станало близо до град Вирит, днешен Бейрут, недалеч от град Лида, където е положено тялото на светеца.

Народни традиции

Гергьовден води своето начало от древен езически празник, свързан с пасищното отглеждане на овцете и козите и стяхното първо задояване. Георгиус идва от старогръцки и значи „земеделец“. За празника се месят най-различни хлябове – кръсташки, овчарки, колаци и кравайчета или специален кравай за св. Георги, който се прави от невястата на дома. Стопанинът коли и гергьовденското агне. След празничните трапези, цялото селище се събира на хорото, където младите се теглят на кантар, люлеят се на люлки за здраве и играят ситни скокливи хора, за да се множат животните. За здраве е добре в този ден младите да се полюлеят и претеглят на кантар. Това е и Денят на храбростта и празник на Българската армия и е официален празник в Република България – професионален празник на военнослужещите и празник на Военния орден „За храброст“.

26. СВ.СВ.КОНСТАНТИН И ЕЛЕНА

На 21 май се отбелязва денят на светите равноапостоли Константин Велики и майка му света царица Елена. В края на III и началото на IV век Константин е един от четиримата царе, наследили властта в Римската империя, след управлението на един от най-яроостните противници на християнството – император Диоклетиан (284–305 г.). От 324 г. едновластен господар на цялата Римска империя става провъзгласения за император Константин. Оттогава християните започнали да се ползват с неговото постоянно покровителство. Скоро след победата над Ликий, Константин пожелал да си построи нова столица. Понравило му се разположението на неголемия град Византион, на Босфора и до Черно море. Той се установил в него и през 330 година го обявил за столица на Римската империя, като го нарекъл Втори Рим. Името обаче не се възприело, жителите започнали да наричат града Константинопол, а императора си – Константин Велики. Според преданието, майката на Константин – царица Елена, която приела много по-рано Христовата вяра – го придружавала в пътуване до Йерусалим и успяла да открие по чуден начин кръста, на който е бил разпнат Господ Иисус Христос. За равноапостолската им дейност, свързана с разпространението и защитата на християнството, св.царица Елена и св. Константин Велики са канонизирани от Църквата като светци-равноапостоли, покровители на християнството.

Народни традиции

На този ден в района на Странджа планина празнуват нестинарите. Името им днес е само спомен, който буди почуда и възхита от силата на българския дух. Още в зори, млади и стари подготвят дървата за огъня. Настане ли вечерня, клепалото бие. Момчета с икони и нестинарите обикалят три пъти около черквата и застават до разстланата жар. Писва гайда, тъпанът зачестява и нестинарите заиграват с боси нозе. Първом около огъня, а като ги „прихване“, нагазват в жарта. Ритъмът е омаен, обземащ, свещен, накъсан от пронизителното нестинарско „ва-а-ах!“.

Играят с „опашатата“ икона, пипат с ръце жарта, а около тях, огнената вакхалия пръска на талази искри. Това за вярващите е явно доказателство за свръхчовешки сили – светецът в този ден пази нестинарите. Има много важно обстоятелство – подготовката да станеш нестинар. От средствата за подготвяне на екстаза у нестинарите съществено значение имат постът, очистиането с вода, съзерцанието и психическата нагласа. Именно, чрез психическа нагласа се постига охлаждане на крайниците, свиването на кръвоносните съдове на краката и изчезване или намаляване усета за топлина, съответно за болка. Екстазното състояние, в което нестинарят изпада по време на обряда, още повече засилва физиологичната пренагласа към обезболяване и неизгаряне.

27. ЕНЬОВДЕН - РОЖДЕСТВО НА СВЕТИ ЙОАН КРЪСТИТЕЛ

На 24 юни източноправославната християнска църква чества Рождество на св. Йоан Кръстител. Чества се рождеството на най-големият между родените от жени, на най-великия човек след Пресвета Богородица.

Св. Йоан се е родил в семейството на свещеник Захарий и Елисавета, които живеели в планинската област на Палестина. Достигнали до старост, те нямали деца. Веднъж, когато Захарий, като свещеник по смяната си в Йерусалим, влязъл в храма да покади, явил му се Ангел Божий и му известил: „жена ти Елисавета ще ти роди син и ще го наречеш с името Йоан“. Свети Захарий не повярвал на думите му и затова ангелът му казал: "Аз съм Гавриил, който предстоя пред Бога... и ето ти ще мълчиш и не ще можеш да говориш до деня, когато ще се сбъдне това, понеже не повярва

на думите ми, които ще се сбъднат на времето си". Шест месеца по-късно, след Рождеството на нашия Спасител Иисус Христос, при избиването на Витлеемските младенци от иродовите войници, Елисавета с детето избягала в пустинята, където се скрила в една пещера, образувала се по Божия заповед за тях в разтворилата се скала. Захарий, който по това време бил в Йерусалим за жертвоприношение, бил убит, защото не казал къде е жена му с детето.

Народни традиции

Еньовден е любим летен празник на млади и стари, и разделя годината на две. Вярвало се, че след него зимата тръгва по своя дълъг път към хората. Приказката как Еньо намята своя кожух и тръгва за сняг напомня, че е време да се помисли за дългите студени месеци. Сутринта на този ден се става рано, за да се види как Слънцето „се обръща до три пъти“, а който успее да се „изкъпи“ в росата – болестите ще бягат от него до следващия Еньовден. На ранина се берат билки в този ден, защото се вярва, че

силата им е най-голяма. Гледат да откъснат 77 и половина билки, с които през цялата година да лекуват всички болести в семейството (половината билка е еньовче, на което откъсват половината стрък заедно с цветчето, а на другата половина на стръкчето връзват червен конец и заедно с корена оставят на полето).

28. УСПЕНИЕ НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА

Успение на Пресвета Богородица, Успение Богородично или Голяма Богородица (15 август) е един от най-големите християнски празници. Този ден е посветен на смъртта на Божията майка или на успението ѝ. Според преданието на този ден апостолите се събрали от местата, където проповядвали, за да се простят със Света Богородица и да погребат пречистото ѝ тяло. Това е денят, в който Божията майка на 64-годишна възраст, напуска земния живот и отива при сина си. Три дни преди смъртта, архангел Гавраил ѝ съобщава, че Бог е пожелал да я вземе при себе си, в своето царство, за да царува вечно с него. Погребват я в една пещера край Гетсимания и затварят входа с камък. Когато няколко дни по-късно го отварят, за да се поклонят пред светицата, закъснелият апостол Тома, намират само плащеницата ѝ. Ставайки от трапезата, апостолите чуват ангелско пеене и виждат в облаците пречистата Божия майка, обкръжена от ангели, която им казва: „Радвайте се, защото съм с вас през всичките дни“.

Народни традиции

Успение на Света Богородица е голям народен празник. Никой нищо не работи. Правят курбани, а болните нощуват на свети места за здраве. И пак за здраве и повече плодородие се раздава от първите прибори и предварително осветени в църквата плодове за сезона – дини, грозде, мед. Богородичните веселби продължават до късна нощ. Според народа, в тази вечер свършва времето на големите летни горещини и започва есента.

29. РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО

Рождество Христово (25 декември) е един от най-светлите християнски празници. На 25 декември се чества рождението на Божия син - Исус Христос, който се появява на земята за да изкупи човешките грехове. Исус Христос е роден в град Витлеем, провинция Юдея. Малко преди раждането, майка му Мария заедно с Йосиф отишла във Витлеем. Там не могли да намерят място в странноприемницата и били принудени да се подслонят в пещера извън града, където пастирите затваряли овцете. В нея Мария родила сина си, повила го в пелени и го положила в ясли, където били привързани осел и вол. С дишането си, животните сгривали Младенеца. В България празникът започва на 24 декември – Бъдни вечер. Из цяла България тръгват коледарите. В коледуванията участват само момчета. Малките коледари обикалят през деня на 24 декември, въоръжени с дрянови пръчки - сурвачки и торбички, те тропат по вратите, влизат в къщите и пеят коледарски песни, стихове и благословии.

Народни традиции

БЪДНИ ВЕЧЕР – 24 декември

Наричат я още Коледна или Кадена вечер, Рождествена. В ранно утро стопанката меси „боговица“ – обреден хляб за дома, а девойката прави кравай за коледарите, който ще дари на своя избраник. Приготвят и празничната трапеза. В патриархалния български дом, подът на гостната стая се ръси със слама, върху нея постилат бъдни вечерния месал – трапезник, и се нареждат 7, 9 или 12 постни ястия. Когато цялото семейство се събере, стопанката прекадява софрата и цялата къщата, като нарича: „Хайде, Боже,

помози, догодина живи и здрави да дочакаме пак Бъдни вечер. Да даде Господ чест и берекет по стока и по людете! “. „Амин“– изричат всички. На Бъдни вечер излизат коледарите. Подготовката на коледарите започва през коледните пости. Коледуват само ергени. Коледуването свършва в зори на Рождество, след като са обходили всички къщи в селището. В град Ямбол по традиция коледарите за последен път на площада играят „коледарски буенек“, който наричат още „ямболски“, защото в цяла България танцуват единствено ямболските коледари. На бъдни вечерната трапеза слагат само постни ястия – сарми от зеле с ориз, кисело зеле с червен пипер, боб, леща, пълнени чушки с боб, маслини, варено жито, ошав и други неща. Благословен е оня дом, в който през цялата нощ на Бъдни вечер огънят не загасва.

V. РЕЛИГИОЗНИ ОБИЧАИ

Православната Църква е установила СЕДЕМ тайнства: Кръщение, Миропомазване, Покаяние (Изповед), Причащение (Евхаристия), Брак (Венчание), Свещенство и Елеосвещение (Маслосвет). Всяко тайнство има две страни – видима и невидима. Действително е онова тайнство, което е извършено от свещенослужител, при ясно произнасяне тайно извършителните думи. При тайнствата се получава Божията благодат, чрез невидимите дарове на Светия Дух, а при обредите се измолва укрепване на вярата, милост, помощ и закрила от Бога. Обреди са: водосвет, молебен, опело на починал, панихида, петохлебие. Посвещение в християнството става чрез три от седемте тайнства – Кръщение, Миропомазване и Евхаристия (Причащаване).

30. ХРИСТИЯНСКО КРЪЦЕНЕ

Кръщението е първото от християнските тайнства, затова се нарича врата на Църквата. Това означава, че всеки, който го приеме, влиза в Църквата като неин пълноправен член и става християнин. Обикновено кръщаването трябва да се извърши още докато детето е малко или дори бебе. Родителите често избират първата годинка като най-подходящото време за това. Съгласно християнски вярвания, кръщението представлява очистване на човека от греховете на духа и подготовка за новия живот. Според наложилата се през вековете традиция на Църквата, кръщаваният задължително трябва да има кръстник. Това не е ритуална длъжност, както погрешно се възприема от народната традиция, а отговорност, тъй като след кръщението кръстникът се явява духовен родител на новопокръстения и през по-нататъшния му живот той трябва да го наставлява в израстването му в християнската вяра и във воденето на пълноценен християнски живот. Кръщението се извършва от свещеник, които благославя водата, в която предстои на кръщавания да умие своите грехове. Чрез

призоваването на Св. Дух по време на кръщението водата се пречиства от всяко зло влияние и добива осветяваща сила. После следват още няколко молитви и свещенодействия и свещеникът помазва кръщавания с осветен елей по челото, гърдите, ушите, ръцете и краката. Накрая, настъпва най-главният момент - самото кръщение. Свещеникът три пъти потапя кръщавания във водата с думите: "Кръщава се рабът Божий /или/ рабинята Божия/името/. Миропомазването идва веднага след кръщението. Обединяването на двете тайнства е твърде древно и показва, че с кръщението отново се запечатва изтритият божествен образ, а миропомазването възстановява божественото подобие. То се изразява в кръстообразно помазване със свето миро на челото, очите, ушите, ноздрите, устата, гърдите, ръцете и нозете. След това свещеникът, новопокръстеният и кръстникът трикратно обикалят около купела, пеейки молитва. После свещеникът поръсва с кръщелната вода новопокръстения като изрича: „Оправдан си, просветен си, умит си с името на Нашия Господ Иисус Христос!“. Тайнството завършва с подстригване на новопокръстения - свещеникът на кръст отрязва четири кичура от косата му, което изобразява посвещаването на Бога. Отрязаните при кръщението кичури се запазват и съхраняват през целия живот на човека.

31. ХРИСТИЯНСКА ВЕНЧАВКА

Бракът е тайнство, в което младоженците пристъпват доброволно към бракосъчетание и чрез благословение от свещеника получават божествена благодат. Тази благодат осветява техния брачен съюз, въздига го до духовното единение на Христа с Църквата и им съдейства да постигнат целта на брака: единодушие между двамата и взаимно подпомагане по пътя към съвършенството и спасението. Бракът е най-голямото чудо в човешките отношения: двама души се сливат в една личност; двама, обикнали се един другото

съвършено и докрай, стават нещо повече от просто двама души – превръщат се в единство. Венчалната служба започва с възгласа „Благословено е Царството на Отца и Сина и Света Го

Духа". На главите на младоженците са слагат корони. Венците (короните) имат различно значение – от древност, когато има празник, хората полагат венци от цветя на главите си, като символ на победата, радостта и единението. Венците в християнството са символ за царуването на новобрачните в този миг и за Царството Божие, защото всяко семейство е една малка, „домашна Църква“. Младоженците са призвани да вярват в любовта, да вярват един в друг силно и дълбоко и така да свидетелстват за любовта и единството. С кратки молитви, в които се дават заръки към младоженеца и невестата, свещеникът сменя венците (короните) от техните глави. Накрая прочита последните молитви, в които измолва Божието благословение над нововенчаните, да бъде благословен целият им живот, всичко, което правят пред лицето Божие и да приеме Бог венците им в Царството Си.

32. ЧИСТА МОЛИТВА – НАЧАЛО НА ХРИСТИЯНСКИЯ ПЪТ

На 40-тия ден от раждането майката води бебето в църквата за чиста молитва. Майката е преминала периода на очистиране и след прочитане на молитвата, тя отново се включва в живота на църквата. Църквата е определила на 40-тия ден от раждането майката и детето да отидат в храма, където на майката се прочита, така наречената, "очистителна молитва", след която тя вече може да участва в богослужението и да се причастява.

Молитвите, които се четат от свещеника в този ден са две за майката и две за бебето. С молитвите за майката тя се благославя и е готова за своето причастие. В молитвите за детето свещеникът се моли то да расте здраво, разумно, благословено за всяка добрина и истинска вяра в Бог. Колкото до самата организация на чистата молитва е нужно само в храма да се донесе червено вино и олио или зехтин. Носенето на питка хляб е добре, за да може после да се разчупи в къщи и да освети всеки, който хапне от нея. В този ден за първи път се представя пред всички новороденото. Близките поднасят своите подаръци, а родителите предлагат почерпка в името на здравето на своето чедо.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

- *История на град Ямбол , сборник , съставител проф. Жечко Атанасов*
- *История на Ямбол – община Ямбол 2015 г.*
- *Материали за историята на ямболския край – 1987 година*
- *„Вести на ямболския музей“*
- *Ямболската църква Св. Георги – пазител на православната вяра и на българския дух. Ямбол, 2009 .- Добриня Борова*
- *Кабиле. Местоположение, проучвания, извори. В: Кабиле, том 1. БАН. София, 1982 Велков, В.*
- *Археoaстрономическо проучване на тракийското скално светилище „Зайчи връх“., В сб. Поселищен живот в Древна Тракия, Ямбол Стоев А., Върбанова Ю., 1994*
- *Ямболски манастир прототип на храма „Св. Александър Невски Баев, Хараламби.*
- *Бакаджика „Аязмото“ - Петър Петров*
- *Развитие на религиозния туризъм в България- традиции, многообразие, синкретизъм - доц. Вера Николова*
- *Католиците в България (1878 – 1989). Историческо изследване. София, 2002 г. Елдъров С,*
- *Паметници из Българско, дял 1, част 1, Тракия. София, 1888 Шкорпил, К. и В. Шкорпил,*
- *Православен катехизис и послание - Коев. Т*
- *Археологическите паметници в Ямболски окръг. София, 1978 г. Димитрова, Д.; Попов, Ж.*
- *Официален сайт на духовна семинария - <https://sofia-seminaria.org/>*
- *Официален сайт на българска патриаршия - <https://bg-patriarshia.bg/>*
- *Сливенска епархия - Манастири, Сайт на Българската патриаршия*
- *Официален сайт на Община Болярово – www.bolyarovo.eu*
- *Официален сайт на Община Елхово - www.elhovobg.org*
- *Туристически информационен сайт за Елхово и региона - www.elhovo.org*

V. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В ТУРЦИЯ- СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ

От дните, когато се появяват религиите, посещенията на свещени места свързани с религиозната вяра водят до масови посещения към тях. Тези масови пътувания поставят началото на религиозния туризъм. Когато хората пътуват за да реализират религиозния си ритуал и вярванията си, ползват и различни туристически услуги, като остават там за определен период от време- това движение се разглежда в рамките на концепцията за религиозен туризъм. Религиозни сгради (като храмове, синагоги, църкви, манастири, джамии и др.), свещени места (места за поклонение, свещени земи, места, където религиозни водачи са родени, живели или умрели, пътищата които са следвани от религиозни водачи), свещени вещи (принадлежащи на религиозни водачи или религии), фестивалите, религиозните тържества и ритуалите са част от обхвата на религиозния туризъм. Религиозния туризъм се откроява в разпознаването, популяризирането на различни култури и установяването на международен диалог. Религиозния туризъм е запазил своето значение още от времето, когато религиите се появяват. В миналото, посещението на свети места се е считало за религиозен дълг в човешкия живот, и днес запазва своята стойност като част от човешкия живот. Туристите, които участват в религиозния туризъм, имат възможност да се запознаят с религията на хората, докато посещават различни свещени места.

Днес, броят на хората пътуващи с религиозна цел нараства с всеки изминал ден. Религията е важна част от човешкия живот. Следователно това е причина пътуванията да се увеличават всяка година и това представлява важен източник на доходи за туризма. Религията е важна и чувствителна тема, както за хората, пътуващи с емоции, така и за местните хора в региона, където са религиозните обекти. За да се развива религиозният туризъм, на първо място местните хора трябва да уважават тези, пътуващи по религиозни причини, техните вярвания и религиозни чувства.

За да се разбере значението на връзката между религията и туризма, също е необходимо да се разбере икономическото и социалното място на религията спрямо туризма. Хората са по-щедри в разходите си свързани с религиозните им убеждения и при изпълнение на религиозните ритуали. Тази ситуация насочва дейностите и продуктите в туристическия сектор към областта на религиозния туризъм.

Поради географското си местоположение днес, както и в миналото, Турция е място на много религии. Основните от тях са Ислямът, Юдаизмът и Християнството. Поради тази причина на тази територия се намират много свещени места, принадлежащи към тези три небесни божествени религии.

A. АТРАКТИВНИ ТУРИСТИЧЕСКИ МЕСТА НА ИСЛЯМСКАТА РЕЛИГИЯ

Фактът, че турците са приели да вярват в Исляма и се заселват в Анатолия с победата на Малазгирт в IX век п.н.е., дава възможност за раждането на нова цивилизация в Анатолия. Въпреки че има следи от мюсюлмани в Анадола преди турците да дойдат, усилията на турските държави да разпространяват културата на исляма е довело до създаването на най-забележителните религиозни произведения по тези земи. Анадолската турска архитектура обединява различни функционални сгради като джамии, гробници, могили, медресета, базари, мостове, замъци, павилиони и дворци. Основните атрактивни туристически места на ислямската религия са:

- Планината Арарат, където корабът на пророк Ной, считан за втори прародител на човечеството, е заседнал върху нея, заедно с тримата си синове и снаха.
- Мястото, където е живял пророк Авраам, намира се в турския град Урфа.
- Светите мощи, донесени от Явуз султан Селим в Истанбул, след експедицията си в Египет през 1517 г., които са изложени в музея в Топкапия.

- Мавзолеят на Халид Бин Зайд (Абу Еюп Енсари-Хазрет Еюп), който е бил знаменосец на пророка Мохамед, в околия Еюп в Истанбул.
- Мавзолеят на известния ислямски учен Мевляна, в Коня.
- Джамията Селимие, в град Одрин, която е в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО.

Б. АТРАКТИВНИ ТУРИСТИЧЕСКИ МЕСТА НА ЮДЕЙСКАТА РЕЛИГИЯ

Земите на Турция са люлката на различни религии и култури от най-ранния период, известен на човечеството. Те представляват едно от най-важните места за Юдеизма, не само поради наличието на еврейско население върху тях, но и поради факта, че включват много места, споменати в Тора, светата книга на Юдеизма. Местата, които са разположени в границите на Турция и също споменати в Тора, са реките Тигър и Ефрат. На това място извира река и тази река се разделя на четири притока. Два от тях са - Тигър и Ефрат. Тези две реки са два потока, извеждащи водата от района на Източна Анатолия. Тъй като Бог обещава на евреите тази земя, между река Нил в Египет и река Ефрат, този регион се счита за свещен от евреите и се нарича "обетована земя".

Друг регион, важен за Юдаизма, е регион Харан. Според Тората, пророк Ибрахим /Аврам /живял известно време в Харан. Дори един от братята му се казва Харан. Св. Яков също живял известно време в Харан. Пророк Ибрахим и пророк Яков са едни от големите предци на евреите.

Днес близо 25 000 евреи живеят в Турция, като граждани на Република Турция. Те са свързани с религиозен водач, наричан равин, който живее в Истанбул. Имат синагоги и малки общности в някои големи градове, особено Анкара, Измир и Истанбул. След създаването на израелската държава голяма част от евреите в Турция започва постепенно да намалява, въпреки че тази миграция е намаляла.

В. АТРАКТИВНИ ТУРИСТИЧЕСКИ МЕСТА НА ХРИСТИЯНСКАТА РЕЛИГИЯ

Днес 8 от 10 основни центъра, смятани за свещени от християните, са разположени в границите на Република Турция:

- Домът на Пресвета Богородица, майка на Исус Христос, в Селчук в Ефес.
- Гробницата на свети Николай, в околията Демре в град Анталия.
- Тарсус - родното място на Свети Павел, един от християнските светци.
- Вселенската патриаршия на православна църква, в квартал Фенер в Истанбул.
- Първите подземни градове на християнската религия (Katakomb), разположени в районите Каймаклъ и Деринкую, Невшехир.

Свещените анадоолски земи, които не са добре познати и са свързани с християнския свят, въпреки записите, са игнорирани по различни причини, за които се смята, че:

- за първи път се появява името Християнин в историята,
- мястото, където е роден св. Лука (Антакия),
- мястото, където е роден св. Павел (Тарсус),
- мястото, където Азиз Палвус проповядва за първи път (Ялвач),
- мястото, до което св. Павел прави първото си пътуване (Анатолия),
- мястото, в което са построени първите манастири за жени (остров ЕгирдирНис),
- мястото където са построени първите християнски църкви (Анатолия),
- мястото, в което са повечето църкви, споменати в Библията (Анатолия),
- мястото, където се намират земите при създаване на света и първите земи, споменати в Тората, и където пророците са живели (Анатолия),

Най-големите събития в християнската история са се случили в Мала Азия (Анатолия). Мала Азия днес е разположена на територията на Турция. Света Варвара е от Измит; Свети Вартоломеос е един от 70-те младежи, извършили работата по разпространението на новата религия в Йераполис; Евсебиос от Кайсери пише историята на църквата. Културните ценности от християнския период, които и днес могат да се видят и посетят в цяла Анатолия, са още едни свидетели на този период.

VI. РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ В РЕГИОН СУЛОГЛУ – ОДРИН, ТУРЦИЯ

Одрин е едно от важните селища в Турция, от древни времена. Поради тази причина града е свързан с много вярвания и митове. За да се разбере значението на Одрин по отношение на религиозния туризъм, на първо място е необходимо да се опознае мястото на Одрин в историята.

А. ИСТОРИЯТА НА ОДРИН

Одрин има различни имена в историята. Най-старото от тях е Ускудама, което някои византийски историци наричат Гонейс, Орезия, Орестия. През 123-124 г., когато римският император прави пътуване до Одрин, той харесва стратегическото му местоположение и дава собственото си име на града, след което градът започва да се нарича „Адрианополис“.

По време на разкопките в Чардакалтъ, извършени през 1959 г., е открита и информация за праисторическото минало на региона. Документирано е също, че Одрин и околностите му са били сцена на живота на обществата и формирането на различни цивилизации от древни времена. По време на тези разкопки са открити селища, принадлежащи към цивилизациите от каменната, медната и бронзовата епоха.

Одрин попада под господството на много народи във времето. Основните общности, които са поставили Одрин под свой контрол са Перси, Царство Македония, Римляни, Българи, Византийци, Османци и накрая Република Турция.

Б. РЕЛИГИОЗНИ МЕСТА В ОДРИН

Одрин е бил домакин на много различни вярвания от митологични времена до днес. Има широк спектър от вярвания - от речните богове в митологията до монотеистични религии. За съжаление, някои от тези религиозни структури на вярвания не са оцелели до днес. Одрин обаче е приютил богато материално и духовно наследство като църкви, джамии и синагоги, принадлежащи на трите основни религии. Основните материални обекти са следните:

VII. ТОП 30-ТУРИСТИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ, СВЪРЗАНИ С КУЛТУРНО-РЕЛИГИОЗНОТО НАЛСЕДСТВО В РЕГИОН СУЛОГЛУ-ОДРИН, ТУРЦИЯ

1. ДЖАМИЯТА СЕЛИМИЕ, ОДРИН

Джамията Селимие, един от шедьоврите на турската архитектура, е наречена „Шедьовър от периода на майсторството“. Тя е построена на мястото на Балтачиларското (войници въоръжен с алебарда) отделение на стария дворец на мястото наречено СаръБаир в Одрин. Известно е, че архитектът Коджа Синан лично е избрал мястото, където да бъде изградена джамията. Поради характеристиката на жълтата почва на мястото където е построена, джамията е в състояние да издържи на редица земетресения и бури. Тя е построен от султан Селим II. Изграждането ѝ отнема 6 години. Завършена е през 1575 г. и е отворена за поклонение. Султан Селим II похарчил 27 760 кесии злато от плячката, получена при завладяването на Кипър, за да довърши джамията. Архитект Коджа Синан е на 78 години, когато започва да строи джамията Селимие, и на 84 години когато я довършва.

Построена е в квадратен план, а куполът се носи от осем колони във формата на крак на слон. Височината на този великолепен купол към ключовия камък е 42,30 метра, а диаметърът му е 31,26 метра. Архитект Коджа Синан се гордее с този купол-шедьовър, като каза: „Създадох го със 6 аршина по-висок и 4 аршин по-голям от този на Света София“.

Вътрешната част на джамията, която е изградена от нарязан камък, обхваща площ от 1.620 м² и цялата площ от 2.475 м². Куполът, който е по-голям от този на Света София, седи на 8 големи колони, които са свързани с арки с ширина 6 м.

Тя е най-успешният пример на джамия, устояла на времето, създадена от Архитект Коджа Синан. Има портик, заобиколен от 16 купола и 16 колони пред нея. В средата има елегантен мраморен фонтан. Куполът на входна врата е изработен от мрамор, като е изпъкнал, а останалите са плоски. В джамията има четири елегантни минарета с диаметър 3,80 м. и височина 70,89 м. с три балкона. В документите, свързани с изграждането на джамията, е записано, че някои колони са били пренесени от Енес, а мрамора от остров Мармара и Кавала. Евлия Челеби споменава в книгата си Пътепис, също за шест колони в двора от бял мрамор донесени от регион наречен Атина и Темашалък.

Селим II идва в Одрин на 22 юни 1567 г. и остава в Одрин до сключване споразумението. Смята се, че идеята за изграждане на джамия се е появила през този период. Според различни разкази, говори се, че султанът сънувал Мохамед - пророкът на исляма, като той е посочил Одрин и мястото където да се построи джамията.

Куполът на джамията Селимие също има важно място от гледна точка на архитектурната история. Големите куполи са се превърнали в символ и на небето, и на бога, и на политическата власт за времето си. В този смисъл куполът на Селимие се счита за върха на пред-индустриалната архитектура. Една от красотите на Селимие е място за събиране на мюезините. Това е мястото, където мюезините повтарят текбирите (да изговарят ислямските думи Аллахуекбер) на имама, за да стигнат до хората в редиците зад тях. Мястото за събиране

на мюезините е разположено точно под купола. Някои коментатори не го приемат като стил на Архитект Коджа Синан, защото място за събиране на мюезините пречи на хората, които извършват молитвата си за преклонение, да виждат михраб, поради неговото разположение. Мястото за събиране на мюезините в Селимие е с 18 м. височина. Размерите му са 6x6 м. и представлява дървена конструкция, поставена върху 11 мраморни колони.

Един от най-интересните и любопитни факти за джамията Селимие е апликацията на обърнато надолу лале. Има различни истории за обърнато надолу лале. Едно от тези е, че земята, върху която е построена джамията, принадлежала на жена, която има градина от лалета, на мястото преди строежа и апликацията на обърнатото надолу лале, символизира трудностите, които са създадени от нея при даването на земята. А другата версия е, че когато думата "лале", написана със стари букви, се чете в обратен ред, образува думата полумесец, свещеният знак на османците и затова има свещено значение. А третия, , че Архитект Коджа Синан загубил внучката си Фатма по време

на строителството на джамията и мотивът на обърнато надолу лале е бил изработен от една калфа за да символизира онези дни, когато той е страдал.

2. СТАРАТА (УЛУ) ДЖАМИЯ

Старата джамия е най-старата монументална сграда в Одрин, оцеляла от османците до днес. Освен това, тя е най-важната от големите джамии, построени през 15 век. Тази монументална сграда е индикатор, показващ растежа на държавата през този период. Строежът започва от султан Сюлейман I през 1403 г. и завършен през 1414 г. по времето на султан Челеби Мехмет (Мехмет I). Нейният архитект е Конялъ Хаджи Алаадин. Джамията има девет куполна конструкция, изградена на четири стени и четири колони, носещи

централния купол. Поради тази особеност тя принадлежи към групата на джамиите, имащи много части или много куполи, характерно за джамиите от ранните периоди.

Фактът, че в интериора има само четири колони, дава комфорт на залата. Надписът на входа е името на султан Челеби Мехмет. Могат да се видят синхронни звезди и мотиви на руми (анадолски мотиви) изписани на източната и западната стена, които са много интересни. Тя има две минарета, едното е с един , а другото с два балкона. Джамията е повредена от пожар през 1748 г. и от земетресението през 1752 г. Ремонтрана е през 1754 г. по време на управлението на султан Махмут I, а също през 1924 и 1934 година.

Проповедната стойка се използва от имамите за да се посочи уважение към Хаджи Байрам Вели, който дошъл в Одрин през периода на управлението на Мурат II и проповядва в тази джамия. Има и разказ, принадлежащ на Хаджи Байрам Вели за Старата Джамия - когато един ден Хаджи Байрам Вели дошъл в джамията, той вижда, че Мохамед, пророкът на исляма, се покланя. Той попитал пророка какво прави там. Пророкът казал: „Тази джамия е моя, ще бъда с моята общност тук. Хората винаги трябва да идват и да желаят хадж на това място". Освен това камъкът от Кааба, който се счита, че е донесен от Кааба се намира от дясната страна на михраба, е едно от важните места за посещение. Смята се, молитвите извършени два пъти пред този камък ще бъдат приети. Старата джамия е едно от четирите места, които са отворени за молитви в Одрин.

3. ДЖАМИЯТА С ТРИТЕ БАЛКОНА (ДЖАМИЯТА БУРМАЛИ)

Джамията с трите балкона е построена от султан Мурат II между 1443 г. и 1447 г. Тя символизира стиловете от ранния период и класическия период в османското изкуство. Джамията е изградена в различен от общоприетия в тогавашната епоха архитектурен стил. Тази постройка бележи началото на прехода от величествените джамии с много на брой куполи към джамиите с един голям централен купол. В първоначалния план, големият централен купол с диаметър 24 м. е опрян от шест стълба, два от които са колони, а четири са стенни.

Освен това джамията е построена в напречна правоъгълна форма, което е новост в строителството. С направената новост се цели постигане на пространство. Архитект Коджа Синан използвал тази форма в истанбулските джамии. Освен това дворът с портик в османската архитектура е използван за първи път в тази джамия. Минаретата са разположени в четирите ъгъла

на двора. Колоните на двора, в който се влиза през три врати, със стъпала, са от вида серпентина, с гранит и мрамор. Фронтоните на два от прозорците на двора са украсени с плочки. Тъмно сини и бели цветни плочки са обиколени от извита граница. Името на султан Мурат II също е изписано. Оригиналните гравюри в портиковите куполи са най-старите образци в Османските джамии. Монументалното минаре с три балкона, което дава името на джамията е 67,62 м. високо. Силуета на минарето дава илюзия за движение с червени каменни зигзаги и бели квадратчета. Султан Мурат II, който е построил джамията, предвижда да направи Одрин столица. Тази новаторска джамия в османската архитектура съдържа много новости. Ако за кратко се докоснем до нея ще открием следното: Джамията с трите балкона е един от първите опити за преход от многокуполни структури в селджукската архитектура към единен купол. Джамията е първата джамия с голям портиков двор в османската архитектура. Това е един от първите

опити на османците в това отношение. Опит за използване храмов камък в османските джамии е приложен за първия път в тази джамия. Когато се влезе в джамията, се отива директно под главния купол. Това е също особеност на Джамията с трите балкона. Оригиналната дърворезба в куполите е един от най-старите примери в Османските джамии. Освен това, джамиите, изградени върху шестоъгълна беседка, са вдъхновени от Джамията с трите балкона, и са структури, които имат уникално положение в световната архитектура.

От двете страни на михраба има два цилиндъра, за да се провери стабилността на джамията. Това са устройства за регулиране и фактът, че се въртят, показва, че джамията е в баланс. Всичките стъкла на джамията са оцветени. Характеристиката на ехото е новост в озвучителната система. В четирите минарета на джамията има различен брой балкони - три балкона в едното от тях, два балкона в другото и по един балкон във всяко от другите две минарета. Някои от тях са украсени с мотиви на баклава-фигури и навити фигури. Минарето с трите балкона, което дава името на джамията, се счита за най-голямото минаре до построяването на Селимие. Има височина 76 м и 203 стъпала в конуса си. До балконите може да се стигне по три различни стълбища. Първото стълбище води към първия и третия балкон, второто стълбище води към втория и третия балкон, а третото стълбище директно към третия балкон. Друга особеност на минарето с три балкона е, че това е първото минаре, изградено от нарязан камък. Минарето с баклава-фигури е построено в периода на управлението на Фатих, а минарето с един балкон на северозапад в периода на управлението на Ахмет I през 1610 г, а минарето с навиване-фигура в периода на управлението на султан Мустафа II. Първото и основното минаре на джамията е това което има три балкона.

4. ДЖАМИЯТА МУРАДИЕ

Джамията Мурадие е построена от султан Мурат II. Смята се, че е построена през 1436 г. Архитектът на джамията не е известен. Това е най-добрият пример за джамиите със странични пространства. Въпреки че, външният вид на джамията е прост, тя е една от най-важните образци на османското изкуство от XV век, по отношение на интериорните декорации и плочки. Михрабът и плочките, покриващи стените, са един от най-добрите образци на турското изкуство за плочки. Стените

на мястото с куполи пред михраба са покрити с шестоъгълни сини и бели плочки и плочки, изрисувани с естествени флорални мотиви, а между тях - плочки с плоски триъгълници. Релефните плочки в олтарата са украсени с богати мотиви, състоящи се от геометрични звезди, руми (анадолски мотиви), витали и палмети. Тук успешно е използвана техниката на глазура и заглаждане. За съжаление, сгради като големия имарет, дервишката квартира Мевлеви и къщата за поклонение, построена от султан Мурат II, близо до джамията, не са оцелели до днес. Известно е, че минарето преди е било покрито със зелени плочки. Тези плочки са отстранени по време на ремонти след земетресението през 1752 г. Джамията също е значително повредена при земетресението през 1953 г. и по-късно е ремонтирана. Джамията Мурадие също има историята на Мевлевихане. Според мълвата, султан Мурат II видял Мевлана в съня си и той го помолил да построи едно Мевлевихане. След това султан Мурат II построил тази джамия като Мевлевихане. Когато обаче между дервишите на Мевлеви възникнали кавги, в резултат на което се стигнало до кръв, той затворил това място и го превърнал в джамия. Заради това, джамията е известна още като джамията Мевлеви.

5. БЪЛГАРСКА ЦЪРКВА „СВЕТИ ГЕОРГИ“

Църквата е построена в квартал Къйък в Одрин през 1880 г., периода на управлението на султан Абдулхамит II, с разрешение на управителя Рауф паша, за да се извършва поклонение на концентрираното българско население в региона.

Църквата е с триъгълна форма, на псевдо базилика и има план, характерен за българския късен ренесанс. След 1951 г. ритуалите в църквата са спрени и църквата започва да се руши. Подготвен е проект за ремонтване през 2001 г., а реставрационните работи започват през октомври 2003 г. На 9 май 2004 г. възстановяването е завършено и

официално църквата е открита за ритуали. През 2008 г. на балкона на църквата е открит етнографски музей. На втория етаж има българска библиотека с 3 000 книги в нея. Около 15 души са сключили смесен мюсюлманско-православен граждански брак в тази църква. Църквата е храм на общността от България за ритуали по специални поводи. Известно е, че някои български граждани предпочитат тази църква в Одрин за сватбата си.

6. ОДРИНСКАТА ГОЛЯМА СИНАГОГА

Одринската синагога е най-голямата в Турция и третата по големина в Европа. Историята ѝ датира от Сеферадската общност, която бяга от преследване към Европа през 1492 г. и намира убежище в Османската империя. В големия пожар, който е избухнал през 1905 г., синагогата изгаря. Тя е възстановена с едикт на султан Абдулхамит II и е пусната в експлоатация в навечерието на Пасха през 1907 година. Френският архитект France Degré проектира сградата, като образец на синагогата Tempel на Leopoldstädter във Виена. Синагогата е изоставена, когато еврейската общност в Одрин е принудена да напусне града, след тракийските

събития през 1934 г. Синагогата има важно място за евреите от гледна точка на историята им. Синагогата е отворена за поклонение до 1983 г., след което изоставена и изправена пред унищожение, поради отсъствието на нейната общност. През 1995 г. синагогата се прехвърля в Генералната дирекция на вакъфите. Синагогата се възстановява от 2010 г. и е открита отново на 26 Март 2015 г.

7. ДЖАМИЯТА ГАЗИМИХАЛ

Намира се срещу Одринския мост Михал Бей. Построена е през 1422 г. от Гази Михал бей, османски нашественик. Характерната особеност на джамията е, че е изградена изцяло от нарязан камък. По стените ѝ рядко има мраморна облицовка. Над вратата на свода на северната фасада има правоъгълен надпис от камък.

Според арабския надпис, тя е построена през 1422 г. от Emîrû'l-kebîr Mihâl b Azîz през периода на Мурат II. Смята се, че Михал, синът на Азиз споменат в надписа, е потомък на Кьосе Михалоулари. Джамията е повредена при земетресението през 1752 г. и минарето и е напълно

унищожено. Това унищожено минаре е подновено сега в бароков стил. Джамията, която е преживяла бедствията в Одрин през 19 век, е ремонтирана през 1891-1892 г. според надпис, споменат от Гурлит. Тя е била повредена отново при земетресението станало през 1953 г., и е изоставена. Само 40 години по-късно, тя е ремонтирана отново.

8. БАХАЙСКАТА КЪЩА В ОДРИН

Това е религия, възникнала през 1800 г. като продължение на вярата Баби в Иран. Културната и социалната структура на Иран в този период също е била важна при появата на Бахайска вяра. Това е периодът, в който Иран чака своя спасител. Потискащите действия на администрацията върху обществото и влошаването на икономиката в Иран ги кара да чакат един спасител. Поради тези причини ефектът на улемата върху населението се увеличава постепенно. Бахайството, което се появява в този период, не се затруднява да намери привърженици.

Бахайството е монотеистична религия, която подчертава духовното единство на цялото човечество. То има три основни принципа: единството на Бога, единството на религията и единството на човечеството.

- Единството на Бога: има само един бог, като източник на цялото творение.
- Единството на религията: всички големи религии имат един и същ източник, те произхождат от един и същ бог.
- Единството на човечеството: всички хора са създадени равни, обединени в единство, в многообразието; това разнообразие от раси и култури трябва да се счита за възхитително и приемливо.

Бахайството е основано през 19 век от Бахаулла в Иран. Бахаулла е затворен заради връзките си с движението Баби и по-късно е заточен в Османската империя. Сайид Али Мохамед (Баб) заявява, че той е Махди, за който мюсюлманският свят чака, на 23 май 1844 г. в Шираз. Хиляди хора следват Баб и стават Баби. Тези подходи на Баб към старата религия са изправени пред насилие и мъчения в Иран. Баб е застрелян в Табриз през 1850 година. Мирза Хюсеин Али (Бахаулла) повежда Бабите след убийството на Баб. Бахаулла и неговото обкръжение са заточени в Багдад, след като иранската администрация преговаря с османската държава. През 1863 г. Бахаулла декларира, че той сам е гласът на пристигането на Баб, че това е времето на Махди да управлява обществото и обявява новите учения на бахайската религия. Основните аспекти на Бахайството са:

- Има само един Бог.
- Основата на всички божествени религии има един източник.
- Човешкият свят е един.
- Религията трябва да е в хармония с науката и разума.
- Расовият, религиозният, етническият фанатизъм трябва да бъдат изоставени.
- Жените и мъжете са равни.

- Трябва да се работи за общ мир.
- Образованието е задължително и универсалното.
- Истината трябва да се съчетава със свободното мислене.
- Изключителното богатство и бедност трябва да бъдат премахнати.

Бахаулла за първи път заминава за Истанбул през 1864 г., а след това за Одрин и живее там около 4 години и половина. Одрин и къщите където Бахаулла живее са изключително важни и свещени за бахаите. Бахаите също наричат Одрин -Тайният град. Както Кааба има значението за мюсюлманите, Одрин има същото значението за бахаите. Една от причините, които придават това значение е, че Бахаулла прави първото съобщение за Бахайството от Одрин пред света.

9. ДЖАМИЯ СУЛТАН БАЯЗИД

Този комплекс на Султан Баязид II, състоящ се от джамия, заедно с къщи за гости от двете страни, кухня, склад за храни, медресе и баня около него, е построен на северния бряг на река Тунджа. Според надписа на джамията, нейното изграждане е завършено през 1487-1488 г. Джамията има три входа, а дворът ѝ е заобиколен от портици. Някои от портиковите арки, изработени от двуцветни камъни, стоят на колони, изработени от бял гранит, бял мрамор и някои зелени бреки. В средната част има и голям фонтан. Средният купол е с диаметър около 20 м, а от този

купол, който е с височина 30 метра, има великолепна гледка.

Махфила за султана (оградено повдигнато място в джамията), който е приет за първи път в турското изкуство, в османския период и се намира в левия ъгъл на джамията, като е разположен върху арките от двойни цветни мраморни плочи. Мраморен парапет с решетка го обгръща. От следите по предната част на Къбле (посоката към Мека) се разбира, че извън махфила е имало дървена допълнителна сграда. Ясно е, че тя е добавена по-късно. Gurlitt съобщава, че това е султанска лятна къща. На стара снимка се вижда, че тази султанска лятна къща е върху тънки колони, а дъното ѝ е празно. Крилата на вратите на джамията също са важни произведения на турското изкуство в дървообработката. Поради това, че с течение на времето вратите са унищожени от наводнения, те се съхраняват в музея в Одрин.

Двете минарета на джамията са разположени във външните ъгли на къщите за гости от двете страни. Евлия Челеби казва, че това е така, защото минаретата не повреждат купола в случай на евентуален срыв. Катедрата за минарета в джамия Баязид имат специална стойност с архитектурните си орнаменти, които са рядкост в турското изкуство.

10. ДЖАМИЯ "ДАРЮЛХАДИС"

Джамията е построена от султан Мурат II на брега на река Тунджа през 1435 г. На мрамора на вратата на джамията има негов надпис. В този надпис пише: „Нека този велик султан, султанът на върховните султани, подкрепен от славата, побеждаващ вражеските царе, пазител на справедливостта и благоволениято, разпрострял крилата на доверие в най-дълбоката вяра, султанският син на султана, бащата на завоеванието. Знамената ви да бъдат винаги поставени.

Държавата ви да живее вечно. Тази е джамията, принадлежаща на Мурад Хан, синът на Мехмед Хан, който е синът на Баязид Хан. Написано е на двадесет и третия ден на месец Шаван на осемстотин тридесет и осма година”. Според мълвата, султан Мурат II видял пророка Мохамед, ислямския пророк, в съня си и той му казал къде да построи хадисовото медресе и джамия в Одрин. Хората вярвали на този разказ и считали тази джамия, като едно от местата в света, където молитвите ще бъдат приети. Одрин е известен и като втората Кааба, заради сходните разкази за джамията ДарюлХадис и джамията Селимие, за които се смята, че са направени по заповед на пророка.

За съжаление хадисовото медресе, което не е запазено до днес, се предполага, че се намира от дясната и от лявата страна на джамията. Известно е, че много важни хора имат гробове в гробището на джамията, но мястото на много от тях е изгубено във времето. В градината на джамията има и гробници на двама шехзади, един от тях отворен и един затворен. Одринското ДарюлХадис се очертава като медресе на високо ниво, основано от османците между и след медресетата построени в Изник и Бурса. По онова време медресетата прилагали учебна програма,

която е наследена от селджуците. Въпреки основните книги по които се преподава, всичко се концентрира и оформя около учителя, тъй като той се приема за пионерът професор.

11. ДЖАМИЯТА „БЕЙЛЕРБЕЙ”

Джамията Бейлербей е построена от Румели Бейлербей Синанедин Юсуф паша, през периода на султан Мурат. Тя е многогълна конструкция, с единичен купол, имайки втора врата (с малко място за преклонение). Намира се от дясната страна на улицата, в посока от Дома на правителството до Сарайичи.

EUROPEAN UNION

12. ДЖЕМ ЕВИ

Намира се в квартал Шукри Паша, в централната част на Одрин. Джем еви е отворен през 2012г., за хората от Одрин, които имат Алевитски и Бекташи вярвания, за да имат място за поклонение. В Джем Еви хората от алевити могат да правят песнопение, да се отделят в Божието място и суеверие, да изповядат живота и греховете си, да играят баглама или да се молят. Влизането в къщата на Джем еви има специфични условия, като всяко място за поклонение. Ако човек е нанесъл вреда на друг човек, не може да влезе в Джем Еви, без да се прости с него (без да получи прошка от него). Онези, които не се примиряват един с друг, не могат да влязат в Джем еви. Една от най-важните молитви е четенето на дишанията, наречени „duaz-ı imam“, в които се споменават имената на Аллах-Мохамед-Али и Дванадесет имама.

13. МАВЗОЛЕЯТ ХАСАН СЕЗАИ

Мавзолеят Хасан Сезаи се намира в района на Талат Паша в Одрин. Хасан Сезаи е един от ислямските учени и старейшини. Името му е Хасан Бин Али, псевдонимът му е Сезаи. Той е и вторият шейх от сектата Гюлшени. Той е известен с работата си, наречена Мектубат. Хасан Сезаи е син на Али Бей и внука на Курт Бейзаде Хюсейин, който е един от знатните хора на град Гьордес, в полуостров Пелопонес, който е бил под османско владичество в неговата епоха. Ислямския мавзолей, който е свързан с един отдел на сектата Халвети (Гюлшени-Сезаи), е построен от Шах Мелек бей през 1486 г. заедно с джамия. Джамията, гробницата, чешмата и фонтана са оцелели до наши дни. Тези структури са разположени в двор, заобиколен от градинска стена, в посока изток, север и юг. Входът към двора на ислямския мавзолей е от врата в средата, а в западния край на дворовата стена е входа за двете гробници (гробници на Хасан Сезаи и Ла'ли Фенай и Ашък ефенди). Върху мраморна рамка и дъгообразен отвор на вратата с вертикален правоъгълен план има надпис от 1738 г. В ъглите на арката на вратата, до която се стига по две стъпала, има два мотива във формата на рози. На юг от тях принадлежи на Хасан Сезаи, а на север от тях принадлежи на Ла'ли Фенай и Ашък ефенди. По-рано сградата, известна като зеленчуков магазин, е превърната в мавзолей през 1738 г. по завещанието на Хасан Сезаи Ефенди. Конструкцията, която е построена в правоъгълен план, от гладко изсечен камък, е покрита с висящ купол. На източната страна на гробницата има правоъгълен прозорец, а в дясно врата. Вратата има рамка. Камъкът на арката има пасифлорен мотив, а ъглите на арката имат орнаменти от розови клонки. Монограмата на Хасан Сезаи е разположена върху мраморна плоча с квадратна форма точно над вратата. В средата на южната стена на гробницата има ниша на михраб във формата на полукръг и в непосредствена близост до нея е шкафна ниша с правоъгълно напречно сечение и кръгла арка. Вътрешните повърхности на стената и куполът на гробницата са изцяло измазани и боядисани.

14. ЦЪРКВА „СВ. КОНСТАНТИН И ЕЛЕНА“

Църквата, кръстена на Константин I и майка му Елена, е построена за по-малко от 7 месеца през 1869 г. и е един от класическите образци на източноправославната църковна архитектура от този период. Църквата се намира в улица Узункалдъръм в Одрин. Тя е изгубила общността си през първата половина на 20 век и е била изоставена. Църквата е реставрирана през 2008 г. с помощта на българското правителство, след много години изоставяне. Реставрацията струва около 500 000 евро. Сергей Станишев, тогавашният българския премиер, и Ертугрул Гюнай, тогавашният министър на културата на Турция, подкрепят инициативата за възобновяването на църквата. Църквата, която някога е имала само четири стени, след реставрацията, е интересен обект за религиозен туризъм в Одрин.

15. ИТАЛИАНСКА ЦЪРКВА

Ця Тази църква се намира в квартал Калеичи в центъра на Одрин. Построен е през 1852г. Сградата има надпис на входната врата. Две вази в италиански стил, в дясно и в ляво от надписа и рози, излизащи от тях, рамкират надписа. Надписът на сградата е правоъгълен. Над надписа има слънчев мотив в класически стил, символизиращ Бог. На входната врата, направени от камъни, има шест елептични медальона с розетки Тези медальони са под формата на гирлянд. До вратата, има малки ъглови стълби с декорация в класически стил. Над вратата има две ръце с венци и кръст, мотивът на Исус. Това символизира бога. В сградата се влиза чрез две стъпала. Ясно се вижда италианският

кръст в горната част на входа. Фасадата на църквата, изградена върху базилика, е подредена в класически стил, като фасада на храм. В предната част на входа има два железни прозореца. Както се разбира от надписа в градината на сградата, църквата е католическата. Стенописите и мозайките са използвани като елементи за декорация в църквата. Църквата е реставрирана през 2006 г. от Генералната дирекция на вакъфите.

16. ДЖАМИЯТА „АРИФ АГА“

Намира се в квартал Кушчудоган в централната част на Одрин. Това е еднокуполна джамия, с едно минаре, построена с нарязан камък. Джамията е построена върху наклонена земя от юг на север. Тя има квадратна форма. На североизточната и северозападната страна има общо шест прозореца, три в долния ред, два в средния ред и един върху обръча. На югозападната страна има един прозорец в долната част – два, в средните редове и един върху обръча. По посока на Къбле (посоката към Мека), има два отворени прозореца, в долния ред, два в средния ред и един върху обръча. Минаретото е в западния ъгъл на джамията.

17. „АЙШЕКАДЪН” ДЖАМИЯ

Намира се в квартал Айшекадън, в централната част на Одрин. Айше Кадън, която е дала името на квартала, където се намира джамията в Одрин, е дъщеря на Султан Челеби Мехмет.

„Айшекадън” Джамия е построена през 1468 г., в нейна чест. Айше Кадън е дарила различни бизнеси и земеделски земи от Хайраболу и Скопие за тази джамия.

От архитектурна гледна точка се вижда, че и трите фасади са разположени в един и същ план, с изключение на северната. Върху тези фасади има седем прозореца в три реда, които допринасят за пространството по отношение на светлинния ефект. В северния край на западната стена има минаре.

Устройства за измиване на джамията са направени по механизъм, който позволява отоплението ѝ през зимата. В западна посока на джамията се намира фонтан на Хаджи Мюслим, построен през 1647 г., преливащ от дворовата стена. Вратата на купола на джамията е построена в съседство със западния край на северната фасада. На тази фасада се виждат богати украси и декорации.

18. ДЖАМИЯТА „КАДЪ БЕДРЕТТИН“

Джамията, построена от Кадъ Бедреттин, се намира на улица Талат Паша, в квартал Айшекадън, в централната част на Одрин. Кадъ Бедреттин е един от важните държавници, който е бил съдия в Алепо и Одрин в Османската империя. Той почива през 1530 г., в Одрин. В градината на джамията се влиза през врата на северната стена на джамията. Джамията има двор, отделен от улицата с високи стени, и гробище. Джамията има пет прозореца на 3 реда на източната, западната и южната фасада, осигурявайки светлина върху квадратната конструкция. Минарето на джамията е разположено в северния край на западната стена и има едно минаре и един купол, в които е забранено влизането.

19. ДЖАМИЯТА ЛАРИ (ДЖАМИЯТА ЛАЛЕЛИ)

Джамията е построена в име на лекаря Лари през 1514 г. , който е бил лекар в двореца, по времето на Фатих Султан Мехмет. Намира се там, където улица Сарачлар се свързва със старата улица Истанбул.

Информация за лекаря Лари може да се намерени в книгата на Мевляна Меджиди "Накауик-ül Şek". Лекаря Лари дошъл в двореца от Иран и станал лекар на султана. Споменава се, че той е бил много добър в своята професия. Въпреки това, има доказателства, че следвал инструкциите на Караманлъ Мехмет паша и отровил Фатих Султан Мехмет, постепенно с грешно лечение.

Джамията, изградена от нарязан камък, е рядък паметник с портика си от три страни.Този портик има два купола.Портикът има квадратна форма с размери 11,65 x 11,70 м. След джамиите Селатин (джамиите, които имат султански имена) на Одрин, тя е най-голямата джамия в града.

Сградата е била повредена при голямото земетресение през 1751 г., и е претърпяла мащабен ремонт. Старото гробище е било премахнато по време на пътно строителство. В наши дни,тази джамия, покрита със стъклени витрини из целия портик, създава атмосфера, която привлича всички.

Минарето ѝ е в съседство с източния портик. На северната стена има 3 прозореца. Вратата има богати релефни ръбове. Макар че е привлекателна, не може да се каже, че е много богата на декорации. Мимбара и женския отдел на джамията, са загубили първоначалния си вид след ремонтите. Джамията е известна като- Джамията Лалели, сред обществеността.

20. „ТАНБУРАДЖЪЛАР” ДЖАМИЯ („ХЮСЕИН БИН КЕМАЛ” ДЖАМИЯ)

Тази джамия се намира в центъра на Одрин, където свършва улица Сарачлар и започва улица Зинданалти. Джамията е скрита от сградите, които се издигат наоколо, в задънена улица. Джамията, чиято дата на строеж е неизвестна, е била разположена на място, гъсто населено от търговци и занаятчии по това време, и се смята че е построена, за да обслужва техните нужди. Джамията е претърпяла голям ремонт през 1997 г., с помощта на съвременните занаятчии. На северната фасадна стена на сградата има вградено минаре и по-късно е построен фонтан в двора на север от сградата.

РЕЛИГИОЗНИ РИТУАЛИ В РЕГИОН СУЛОГЛУ – ОДРИН

Ритуалът се определя като "превръщане в традиция" според турската езикова асоциация. Религиозните ритуали са извършвани от вярващите от времето на възникването на религията. Някои от тях са смесени с културите от различни региони и са се развили в различни форми още от първоначалното си възникване, а други все още се извършват хиляди години, без изменение.

21. ВЯРВАНИЯ И ЦЕРЕМОНИАЛНИ РИТУАЛИ ЗА БРАКА

Церемонията свързана с искането на ръката на дъщерята от нейния баща, се започва с думите „по заповед на Аллах и с думите на пророка...“.

Семейството на момичето заявява, че одобряват това, като казват „Ако Бог даде разрешение“, ако нямат възражения срещу брака, който ще бъде сключен. Булката поставя масло и мед на вратата три пъти, преди да влезе в къщата на съпруга си. Това е ритуал, правен, за да няма проблем с препитанието по време на брака. Червена панделка се връзва към кръста на булката от баща ѝ. Тя се развързва и връзва три пъти, за да може тя да се справи с трудностите, които може да срещне в бъдеще. Сватбите продължават две нощи и три дни. Първата нощ е тържеството „къна“, а след поставянето на къната на ръцете на булката, тя прави три стъпки в посока на Къбле (посоката към Мека). Втората вечер е нощта на "парса (пари, дадени за подарък)", като къна се поставя върху китките и краката на булката. На следващия ден булката се отвежда при момиче, което тя нарича като "ахаретлик" (Братството и приятелството между двамата мюсюлмани да си помагат взаимно и да се молят по света и в отвъдното в името на Аллах). В двора се извършва церемонията на слагане на пари в купа с вода, булката обикаля три пъти около нея ѝ и след това я удря с крак, след което възрастните родители се посещават с придружаване на барабани. Вторият ден се извършва сватбено шествие. Булката излиза от колата след извършване на сватбеното шествие. След това зетят се отвежда в кафенето. От там се отвежда в къщи с придружаване на текбирите (да изрече ислямската дума Аллахуекбер). Шербет се сервира на съпрузите и на гостите след извършване на нощната молитва. Имамът извършва религиозен брак на съпрузите пред двама свидетели. През месеца Сафер в Ислямския календар и между двата празника не се извършват сватби.

Когато всички отидат да вземат булката от къщата ѝ, булката и свекървата играят кърши-бери (фолклорен танц), а в средата на улица те чупят грънци. Пшеница, захар, пари се слагат в саксия за да внесат изобилие за съпрузите. В деня на сватбата зетят се разхожда наоколо до времето на вечерната молитва заедно със старейшините си и кума си, които той избира между приятели си. След като извършат молитвата си, всички се покланят там с имама и потеглят. „Факелното осветление на имама“ се носи в предната част на групата. Групата става все по-голяма и по-близо до вратата на сватбената къща. Имамът се моли, и всеки отваря ръце и участва в тези пожелания. Междувременно шербет се сервира на всички, които са там. Докато зетят влиза бързо в къщата, приятелите удрят гърбата му. Тази стая, в която влизат булката и зетя, се нарича "сватбена стая". Тук ги чака „сватбена вечеря“, която е сервирана без прибори за хранене. И двамата трябва да ядат

това ястие. След яденето зетят извършва четири пъти „молитвата за пожеланието си“ на воала на булката. По това време булката също се моли. Подаръци се дават на жената, която ще отнесе новината, че „булката е честна“ в къщата на момичето на сутринта. Така традициите и обичаите, които достигат от предците, са изпълнени. Хора, които ги обичат и им пожелават да са щастливи, се молят като казват „остарейте заедно до края на живота си“.

22. МАЗНИ ПЕХЛИВАНСКИ БОРБИ В КЪРКПЪНАР

СПОРТЪТ КАТО РЕЛИГИОЗЕН РИТУАЛ

Турците са продължили някои от своите традиции, които са имали още преди приемането на исляма. Те изоставят някои от своите предислямски вярвания по-късно, други приспособяват към

исляма, а някои от тях остават като "обичаи", без да ги променят. Мазните пехливански борби в Къркпънар също са една от традициите, които продължават под ислямския облик и позволяват да се почувстват религиозните ритуали. Основата на пехливанска борбата се основава на борбата между Адам и Габриел, докато обработвали земята в равнината на Йерусалим. Основата на това пророчеството за пехливанска борбата се

приема като пророк и Адам. Започва се с пророк Адам и се продължава с пророк Мохамед. Пророк Мохамед се бори с пехливан Рукане Ибну Абди Язид, който става известен по негово време, и го побеждава. По този начин той дава възможност на Рукане да стане мюсюлманин. Той излага основната философия на пехливанската борба, като казва: „Истинският пехливан не е този, който печели в борбата, а този, който може да преодолее своя гняв, когато е победен.“

Мазните пехливански борби в Къркпънар са спорт със следи от всички икономически, социални, национални и религиозни елементи. Това е пример за солидарност, тъй като се организира с участието на пехливаните от различни региони. В допълнение, турските национални и морални ценности се поддържат живи с националният химн, знамето и други национални ценности. Мазните пехливански борби в Къркпънар включват някои принципи и практики, които съдържат религиозни ритуали. Те започват в петък с молитви и религиозни церемонии, придружени от барабани и зурни. Това е една от най-важните и отличителни черти на Мазните пехливански борби в Къркпънар. Преди да започне борбата, се извършва петъчната молитва, гробовете на мъртвите борци се посещават и Коранът се прочита от начало до край. Посочено е също, че в петъчните проповеди във всички джамии се правят проповеди за пехливанството и борбата в Къркпънар. Затова пехливаните внимават да не отидат на площадката за борба без молитва. Пехливаните се открояват в Мазните пехливански борби в Къркпънар по отношението им към религиозните ритуали. Пехливаните обличат къспетите си от коляното до корема, които се състоят от четиридесет парчета, за да покажат уважение към "кърклар" (светци, които се наричат Евлия). Те извършват два пъти молитви, молят се и целуват предната страна на къспета си, като посочват към Къбле (посоката към Мека). След това първо обуват десният крак, а след това и левият крак. Докато пехливаните завързват колана на къспетите си, те завързват първия възел за Аллах, втория възел за пророк Мохамед и третия възел за светец Али. Подчертава се също така, че частта от тези възли, която е разширена вдясно, е насочена към светец Хасан, а частта, която е разширена вляво, е насочена към светец Хюсеин. Но в други източници се носи слух, че тези възли са били завързани за да насочат преклонение към Аллах, да бъдат за общността на пророка Мохамед и да се насочи уважение към майстора им. Докато пехливаните се подготвят за борба, те всички заедно се насочват в посока на

Къблета (посоката към Мека) като викат "Аллах Аллах" и салават (молитва в чест на пророка Мохамед и неговите наследници), а също правят три стъпки напред и назад. Първата стъпка е за Аллах, втората стъпка е за Гавриил, а третата стъпка е за пророк Мохамед. В началото на представяне на пехливаните, те коленичат, докосват земята с десните си ръце, докосват три пъти своите колене, уста и глава. Това поведение на пехливаните означава, „О пехливани! Не бъдете високомерни със силата и опита си! Идвате от земята и ще се върнете там и ще бъдете почетени с благословиите които имате. Излишъкът от сила, власт и собственост увеличава отговорността“. Освен това има две значения на ритуала пехливаните да прокарват ръка по гърба един на друг. Първото е да се провери дали противникът е добре намазан; второто е за искане на прошка. Фактът, че пехливаните, застанали срещу Къбле (посоката към Мека), целуват земята по време на представяне, докосват гърба на своя противник, осъзнавайки какво означават трите възела в колана на къспета, ясно разкрива значението на тези принципи както за Къркпънарски борби така и за пехливаните.

На Къркпънар има човек наричан „Джазгър“, който обявява борбата или кани пехливаните за борбата. Тези, които имат ефектен и силен глас, могат да произнасят молитви за борба и имат способността да познават борбата във всички аспекти, могат да изпълняват ролята на "Джазгър". В молитвите произнасяни от Джазгър, има препратки към Аллах, пророк Мохамед и светец Хамза. Ето и примери за словото на „Джазгър“: „Аллах, Аллах. Аллах да благослови Мохамед Расулула. Нека Аллах да даде сили на нашите борци, Всемогъщият Аллах. Надявам се Аллах да помогне. Всички заедно с

аплодисменти за борците. Да кажем благодаря на тези млади борци. Добре дошли, добре дошли на площадката за борци. Отдайте чест на изумрудения Къркпънар. Не всяка майка ражда борец. Ей хей Аллах Аллах. Не падайте отдолу. Не се радвайте, че сте отгоре. Ако паднеш отдолу, излез отгоре. Изпратете поздрав на Мохамед.“

23. МЕВЛИДСКИ ТЪРЖЕСТВА

Думата „Мевлид“ означава „раждане“ и „време на раждане“, а в ислямската терминология се отнася за времето на раждане на Пророка.

Мевлидските тържества в турския свят се празнуват първо от Музаферидин Гьокбьорю, който е Мосулски областен управител и шурей на Селахаддин Ейюби. Мевлидските тържества се отбелязват с голяма церемония в периода на Музаферидин Гьокбьорю. Мевлидските тържества и нощите на Кандилите (годишнината от рождението на пророка Мохамед), които по-рано са се празнували само в къщи и в определени джамии, започват да се празнуват с държавна церемония в празнична атмосфера по време на неговото управление. В едно от

мевлидските тържества на Гьокбьорю са заклани 5 000 овце, 10 000 пилета, 100 коня, и са приготвени 100 000 чинии храна и 30 000 чинии халва. Мевлидските тържества продължават и при мамилюците, празнуват в къщите и джамиите като традиция и при селджуците, а в ранните периоди на османската държава започват да се провеждат в протокола по времето на султан Сюлейман Великолепни, като стават официални по време на Мурат III. Въпреки че мевлидските тържества започват да се празнуват като официални празници през 1910 г., в републиканския период само празниците на Жертвата и Рамадан продължават да се празнуват като официален празник, докато

другите вече се празнуват в къщи и джамии. Мевлидите са изключително важни за хората в духовен смисъл. Когато хората преживеят тъжно събитие, избягат се от страдание или изпитат нещо достатъчно голямо, за да го отпразнуват, те организират Мевлиди и предлагат угощение или лакомства. Ето няколко примера, в които се организира:

24. МЕВЛИД ЗА БЕБЕТО

Обикновен се организира 40 дни след раждането на бебето. Канят се роднини и приятели. Четат се стихове от Мевлид и Корана. Изчакването детето да навърши четиридесет дни е за да може да бъде устойчиво при контакт с твърде много хора наведнъж, да се предотврати възможността да изпитва биологични проблеми като развитие на алергични реакции или все още да не може да възприема външния свят. Приготвя се маса с украса за гостите. Единствената задължителна напитка на тази маса, е шербет, приготвен за жената след раждането тъй като се смята, че увеличава кърмата. Вода, захар, и специална добавка за шербет (подсладител ароматизиран с подправки и обогатени в червено) и джинджифил са достатъчните съставки. На масата се сервират също домашната баклава, бисквити, бонбони, торти и понички. В по-ново време на гостите се раздават магнити за хладилник, декорации за дома или одеколони в малки украсени бутилки за да запазят този ден в техните спомени. Гостите, които идват на Мевлид, също обикновено подаряват на бебето подаръци, сладкиши, дрешки които децата могат да носят удобно, плетени жилетки и обувки, детски одеяла, детски ръкавици, детски шапки или злато.

25. МЕВЛИДСКИ ТЪРЖЕСТВА ЗА ОБРЯЗВАНЕ

На първо място, ритуала започва с декориране на леглото за обрязване. Започва се няколко дни преди церемонията по обрязване, с близки роднини и съседи. Днес то може лесно да се приготви с орнаменти, закупени от пазари за украса, а тези, които искат да го провеждат по класически начин, също могат да го приготвят, като използват цветен тензук от своя чеиз. Роднини и приятели се поканват устно или с покана. Обикновено обедните часове се считат за подходящи за Мевлид. По време на Мевлид се включват жени, които знаят как да четат Корана или се поканва ходжа и се четат стихове от Корана и Мевлид-и Шариф. Каквото е приготвено за почерпка се сервира на гостите в края на Мевлид и по този начин обрязването е завършено.

26. РИТУАЛ ЗА ОБРЯЗВАНЕ

Историята на тържествените церемонии по обрязване се провеждат в празнична атмосфера в Одрин още когато е бил столица на Османската империя. Церемониите се организират за обрязването за хиляди деца от общността, наречени „Sur'iHümayun (забавлението)“. Това са били много масови тържества, тъй като засягат много широка част от обществото. В района на Одрин възрастта на обрязването на момчетата варира между 5-12 години. Ритуалът е свързан със заколването на петел до детето, за чието обрязване е решено, и кръв от петела се поставя на челото на детето. С къна, която се приготвя на таблата в деня преди тържеството и залепени свещи върху нея както на сватби се обикаля в двора и се поставя пред децата за обрязване. Къната се нанася на пръстите на деца. В ръцете на децата се увиват пари, залепени от майките върху нанесената къна, поставени в средата на дланта на ръката и стоят до сутринта. На сутринта, най-бедната жена от квартала получава парите, като отваря ръцете на децата с молитва. В деня на тържеството се събират децата от квартала, момчета и момичета, като тази група се наричана „Алай“ (голяма група от хора събрани на церемония), предприемат пътуване с радост, като се качват на файтон. Междувременно Мевлид се чете у дома. Локум, бонбони и шербет се сервират на гостите и детето се обрязва към следобеда. Друга важна дейност, свързана с церемониите по обрязването, е подготовката на „легло за обрязване“. Леглото на обрязването, което е украсено с различни подаръци и декорации от семейството и близките на детето, е важен елемент, който укрепва социалните отношения, както и забавлява детето. Това е и социално явление, което потвърждава концепциите за родство и съседство.

27. ОТБЛАГОДАРЯВАНЕ

Когато хората имат случай и нужда да се отблагодарят, например когато се избавят от болест или злополука или в случай, че си купят нова къща, те организират ритуал Мевлид, за да четат молитви от Корана и Мевлид-и Шариф с благодарност на Бога, а също и да си спомнят за Пророка.

28. РИТУАЛ ЗА ПОГРЕБЕНИЕ

Смята се, че всеки човек има своята звезда на небето, а падаща звезда означава, че някой е починал. Вярва се, че смъртта ще настъпи, ако в съня си човек види кон. Когато човек е на път да умре, лицето, ушите и носът пожълтяват, езикът е притиснат назад и той става неспособен да говори. Когато се разбере, че човекът ще умре, Коранът и адханът се четат на ухото му. Дори ако човекът не може да говори, се смята, че чува за Корана, адханът и салават. На умирация се дава водата с намокрен памук. Според поверието, ангелът на смъртта, Азраел, казва на умирация: „Нека ти дам вода, ти ми даваш живота си“. Ако човекът остане без вода, Азраел отива при други хора за да отнеме и техния живот. Когато настъпи смъртта, очите на мъртвеца се потупват три пъти и се затварят. Ако умирация е далеч от децата си или негови близки, се смята, че очите му не могат да се затворят след смъртта заради това, че те имат копнеж / чакане в сърцето си. Брадичката му се привързва за главата, а също и двата крака се привързват един за друг. Дрехите на мъртвеца се свалят, измива се, слага се на пода и се увива с чаршаф или одеяло, като главата му е обърната към Къбле (посоката към Мека). За да се предотврати стомахът на мъртвеца да не се подуе, на корема на мъжете се слага нож, а на корема на жените се слага ножица.

Измиване - ако починалата е жена, се измива от жени, а мъжа се измива от мъже. На това място, където се измива мъртвецът, се палят седем нощи огън или свещи. Измиването се прави от двама души. Дрехите на мъртвеца също се измиват с приготвената вода за измиване, а понякога някои болни пият няколко глътки от тази вода за лекуване. Увиване в кефен - (бяло платно, в което се увива мъртвецът), поставя се памук в устата, ушите, между пръстите и лактите, увива се с кефен от бяло платно. Кефена се състои от две части, обвити вътрешна и външна част. Докато се постави в гроба, краката, кръста и главата му са вързани с колан, отрязан от платното, поставя се черен кимион над кефена и в ковчега, ковчегът е затворен. Пари се дават на онези, които го мият, от близките на мъртвеца. Смята се, че ако човек приготви свой кефен, докато е жив, той трябва сам да го увие около себе си на всеки празник. Има една пословица която казва, "В кефена джоб няма", което означава да не се ценят много парите и че не трябва да се разбиват сърцата на любимите ни за пари. Ковчегът е покрит с зелен воал, цвят на мюсюлманска гробница. Ако мъртвецът е жена, се поставя забрадка или тензук на капака на ковчегът, ако е младото момиче - цветна рокля. Мъртвецът се изважда от ковчегът и погребва с неговия кефен, изпразненият ковчег се донася в джамията и отново се използва за друго погребение. Жените не отиват на гроба за погребението. Погребалната молитва се извършва от мъже. Ходжата, който води молитвата по време на погребението, пита присъстващите три пъти: "Как познавате мъртвеца (как беше той)?" Тези, които са там, отговарят - "Ние го познаем добре (той беше добър човек)". При отнасянето до гробището, всички се включват за да носят ковчегът. Те стигат близо до гроба, който е била подготвен по-рано. Мъртвецът, обвит с бял кефен се спуска в гроба от роднините му от първа степен. Гробът се затваря от тези които са там. Излива се вода от ибрик (вид съд за вода) върху гроба от главата до краката и се оставя близо гроба. Тази водата означава почитване, чистота, отмиване. Освен това изливането на вода в гроба се извършва във връзка с вярата, че тя ще загаси адски огън. Ходжа чете молитва и всички напускат гробището. Когато напускат гробището, всички изказват техните съболезнования на близките на мъртвеца. Тамян с аромат на кехлибар се изгаря и се обикаля около на къщата. Когато хората, минават около къщата, усещат тази миризма, осъзнават, че имат погребение въкъщи. Гробът на мъртвеца се посещава за първи път на половината на четиридесетте дни (значи на двадесетия ден). След това посещенията продължават на четиридесетия ден, петдесет и втория ден и празниците. Коранът се чете в името на мъртвеца през 7 нощи, и продължава до една година. Има и традиция да се чете Корана в петък и неделя вечерта. Четенията се изпълняват за душата на мъртвеца да бъде в мир в другия свят. След измиването и почитването на вещите на мъртвеца, те се дават на съседите, ако пожелаят, а ако не пожелаят, се погребват. Смята се, че ако лицето на мъртвеца е бледо и меко, то е безгрешно и има доброжелателна смърт, ако лицето е черно и твърдо, той/тя има грехове и съдбата му не е добра. Смята се, че душата е разположена по цялото тяло, излиза от устата когато настъпи смъртта и посещава дома в петък и неделя вечер. Поради тази причина Коранът се чете в петък и неделя вечер, така че духът на мъртвеца да е щастлив. Смята се, че онези, които са останали живи, не трябва да скърбят, че ако те скърбят, това ще бъде грях, защото трябва да вярваме, че ще умрем, както сме дошли на света. Една година след смъртта се издига надгробният камък, върху който се пише датата на раждане и смърт, име и фамилия.

29. ХЪДЪРЛЕЗ

Хъдърлез е сезонен празник, празнуван в турския свят. Денят на Хъдърлез, наречен Руз-и Хазър (деня на Хазър), отбелязва, че на този ден, праведникът Хазър се среща с праведника Илиас на земята. Според григорианския календар, Хъдърлез е на 6 май, според Ислямския календар, използван в миналото, е на 23 април. Периодът, започващ от 6 май до 4 ноември, съставлява летния сезон под името

„дните на Хазър“, а периодът, започващ от 8 ноември до 5 май е зимният сезон под името „Ноемврийски дни“. Следователно нощта на 5 май означава, че зимният сезон приключва и започват горещите летни дни. През 2010 г. бяха започнати проучвания, за да се включи Хъдърлез в листа на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството. Има различни идеи за произхода на Хъдърлез. Едно от тези е, че Хъдърлез принадлежи към месопотамската и анадолската култура; другата е, че принадлежи към турската култура преди исляма.

Празненствата на Хъдърлез обикновено се провеждат в зеленина, гориста местност, близо до водата, гробница на благословен светец. Ето защо такива места се наричат "Хъдърлък". В Хъдърлез има традиция да се употребява пролетна свежа храна, яде се прясно агнешко или агнешки черен дроб. Смята се, че хората ще бъдат здрави и ще възстановят здравето си, когато изядат първото агнешко на пролет. Смята се, че хората ще бъдат здрави срещу всички болести, ако пият вода, налята сред цветя или билки и се събира от дивата природа, а хората също ще изглеждат по-млади и ще станат красиви, ако се измият с тази вода. Смята се, че нощта на Хъдърлез носи изобилие и богатство на местата, където минава Хазър и някои ритуали се правят в съответствие с това вярване. Контейнери за храна, складове и торби с пари се оставят отворени. Тези, които искат да имат къща, лозе, градина, кола, вярват, че Хъдърлез ще им помогне да ги купят, ако направят малък модел на това което искат от розовата дървесина. В същото време се написват желанията, привързват се с червената лента и се закачат на розовата дървесина. Те чакат през годината желанията им да се изпълнят. Някои запалват огън и си пожелават това което искат да имат. След това прескачат огъня, който са запалили.

На 5 май се окачват монети на клонки от розовата дървесина след вечерята. Смята се, по този начин ще се достигна изобилие и богатство. Окачените монети се събират рано сутринта на 6 май. Седем семена от боб или нахут се засаждат и всички в къщи се молят за това, ако има някакви нещастия, този боб или нахут да вземат тези нещастия върху себе си.

На 5 май (за тези, които са сгодени) от страната на момчето се изпраща украсен коч до къщата на момичето като жертва на Хъдърлез. Тази жертва се коли на следващия ден и се изяжда заедно. Тези, които се канят да присъстват на угощението носят чаршафи, кърпи или други такива подаръци. Донесените подаръци се поставят на показ, окачени върху въжетата. В деня на Хъдърлез хората стават рано и вратите се отварят. Отварят се сандъци за чеиз, подготвени за млади момичета. Причината за това е, че къщата е изпълнена с изобилие и младото момиче да има добър брак. Праведникът Хазър и праведникът Илиас са религиозни образи, които обичат хората, природата, добротата и щедростта, символ на изобилието, вярващи в тяхната святост.

30. РИТУАЛ ПО АШУР

Въпреки че Ашура се проготвя различно от регион до регион, това е един вид десерт, приготвен с 15 различни храни. Той се раздава на съседни, роднини, приятели. По този начин, той също помага да се премахне неразбирането и негодуванието между хората.

Ашур произлиза от арабската дума "ашара", което означава "десерт". Смята се, че думата е често срещана сред семитските езици. Също така думата е била използвана за Йом-кипур в юдейската вяра. Хюсейин бин Али и придружаващите го 72 души били избити от армията на Язид в Кербела на десетия ден на Мохарам прес 61 г. (10 октомври 680 г.) според Ислямска календар. Отделно от това има някои религиозни слухове, за които се смята, че са се

случили в деня на Ашура. Те са следните: приемането на покаяние на Адам след първия му грях; издигането на Идрис към небето; спасяването на кораба на Ной от потопа; неизгарянето на Авраам в огъня; срещането отново на Яков със сина си Йосиф; възстановяването на Йов от болестите; минаване на Мойсей по Червено море и спасяване израилтяните от фараона; спасяване на Йона от корема на риба; раждането на Исус и издигането му към небето. Смята се, че евреите правят пост на този ден и че пророкът на исляма, Мохамед бин Абдула, препоръча да се пости в този ден, и за да не приличат на евреите, към поста, трябва да се добави един ден преди или след деня на Ашура.

31. РИТУАЛ НА ЗЪБНОТО ЖИТО (ВАРЕНО ЖИТО)

Зъбно жито (варено жито) е турска традиция, празнувана с различни обичаи, когато на бебето поникне първия му зъб. Изникването на зъбно жито се основава на вярата, че здравите и силни зъби ще изникнат, чрез прилагане на пшеница към първия зъб на бебето. Традицията на зъбното жито, има много дълга история, и продължава да се чества и днес. Според традицията, гостите, които са поканени на зъбно жито, също трябва да имат красиви и здрави зъби. Първият човек, който вижда появяващия се зъб на бебето, облича бебето от главата до пети, в зъбно жито и дава различни подаръци. Въпреки, че това се прави от първият човек, който е видял зъба на бебето, това не е майката / бащата на бебето, а трябва да е от техните роднини или приятели.

За зъбното жито, първо се приготвя пшенична смес. Закуски като торта, пайове, сладкиши и т.н. може да се приготвят и да се сервират на гостите, заедно с пшеничната смес. В деня на зъбното жито, се канят семейството и близкото обкръжение и пред бебето се полага една покривка. На тази покривка са поставени предмети като ножици, книги и т.н., символизиращи различни професии. Бебето избира някой от тези и се смята, че то ще работи тази професия в бъдеще. Друг от ритуалите, прилагани при зъбното жито, е прилагането на пшеница в устата на бебето. С това поведение се смята, че и другите зъби на бебето, също ще израснат бързо.

32. РИТУАЛ МУКАБЕЛЕ

Мукабеле означава „да сравняваш две неща помежду си“. Това е ритуал на хатимска традиция, която се извършва в джамиите, свещените къщи и домовете, следвайки четене на Корана, прочетен от хафъзи преди времето на сутрешните, обедните и следобедните молитви през трите рамадански месеци, които се смятат за свещени от мюсюлманите. Тази традиция се основава на факта, че Гавриил пътувал до пророка Мохамед на исляма, през рамаданските месеци, и чел и проверявал стиховете и сурите, които съществуват и до този ден. Днес, рамаданското мукабеле в Турция

обикновено се започва в първия ден на рамадан, като се моли всеки ден до деня на навечерието на Празника на Рамадан, и също понякога се извършва в ноща Кадир. Днес, мукабелето се извършва в джамиите, по радио и телевизия, които излъчват религиозни предавания.

33. РИТУАЛ – ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ

Празника на жертвоприношението е вторият от религиозните празници в исляма. Принася се в жертва животно за бог, от тези, които имат добро финансово положение, а жертвено месо се раздават към бедните хора, които не могат да си купуват месо за ядене. Жертвоприношението в исляма е традиция, която се прилага още от първия човек - пророка Авраам, и присъства в повечето религии. Фактът, че Авраам искал да пожертва сина си Исмаил на Бог, но ножът му не го отрязал

три пъти, а коч бил спуснат от небето, за да се жертва, носи традицията на жертвоприношение.

Животните, които ще бъдат пожертвани, се определят за колко души ще ги пожертват. Животното, което ще бъде пожертвано, трябва да е от мъжки пол. Майката животно и нейното потомство не трябва да бъдат пожертвани в един и същия ден. Поклонението при жертвоприношението също е сред символичните деяния, които представляват преданост към Бога с предмети, които могат да бъдат в полза на индивида и общността. Въпреки това, традицията по жертвоприношение в исляма не е задължителна за всички. Този ритуал е бил забранен за някои хора. Жертвоприношението е задължително за хора, които имат финансова възможност. Така се създава сближаване между хора, които имат финансова възможност и тези, които не могат да си купуват месо за ядене, чрез споделяне на месото.

34. РАМАЗАН

Рамазан (на турски: Ramazan) или Рамадан (на арабски: رمضان) е наричано месечното говеене по време на едноименния девети месец от ислямския календар. Свещения Коран започна да се чете през този месец. Също така, Нощта Кадир, за която се съобщава, че е по-свещена от хиляда месеца, в стихове и хадиси, се празнува през този месец. Постът, едно от петте условия на исляма, се спазва строго през този месец. Постът е ислямско поклонение, при което храната и напитките са разрешени до изгрев слънце и след като сутрешната молитва се прочете, хората трябва да се въздържат от ядене или пиене, до вечерната молитва, която се нарича 'ифтар', време за разговяване.

Сахур се нарича закуската преди пукването на зората и започването на говеенето. Обикновено сахурът се извършва преди времето на молитвата. Тъй като сахурът дава сила за поддържане на гладът през деня, хората трябва да се събудят за него. С четенето на вечерната молитва, постът се спира и това е време за ифтара.

"Ифар" е името на първото хранене за деня, което нарушава периода на постенето между изгрева и залеза всеки ден. Менюто на масата "iftar" е толкова важно, колкото и начина, по който се обслужва. Ифтарите/вечери/ се правят възможно най-многолюдни, като хората се събират заедно със роднини, приятели или съседи. Тъй като Рамазан е месец за споделяне, всички споделят ястията, които приготвят, помежду си.

Има няколко задължителни неща, на масата на ифтара по време на Рамазан. Например; счита се, че спиране на поста с фурми или маслини е по-добре. Това е поверие, което идва от това, че пророкът го е правил от време на време. В допълнение, скъпите храни, като пастърми, също намират мястото си в ифтарските маси, като вид награда, затова че хората са гладни през целия ден. Рамазановата пита също е незаменима в ифтара, тъй като се приготвя само в определени пекарни по време на Рамазан. Като десерт се предпочита гюллач, тъй като е лек млечен десерт.

Молитвата Таравих е поклонение, само по време на Рамазан, чрез което пророка Мохамед казва на общността си, че греховете им ще бъдат простени, ако го извършват с вяра и изчакат доброто му дело от Бога, и той го показва като сунна, като се моли лично. Молитвата Таравих е вид молитва, извършвана всяка вечер през целия месец по време на Рамазан.

Като финансово поклонение, *милостиня* трябва да бъде дадена в края на този месец и преди празника на Рамазан. Смята се, че други помощи, направени през този месец, са по-добро дело от останалите месеци. Милостинята е да се дават пари на бедните хора, от тези които са длъжни да постят, но по някаква причина не могат да го извършват. Таксата на милостинята се определя от отдела за религиозни въпроси в размер, в който един човек може да си купи достатъчно храна, за да не остане гладен за един ден. Мюсюлманите дават таксата-милостиня за всеки ден, в който не са в състояние да постят.

По време на Рамазан се организират много събития, които се посрещат с радост и ентузиазъм всяка година. В Турция и в ислямския свят съществуват много религиозни и социални традиции, уникални за Рамазан. Традиции като запалване на кандили в джамии, поставяне на махия (надписи) между минаретата на джамиите, поканване хората за ифтар, даряване помощ за нуждаещите се, обявяване на ифтарното време за обществото чрез пеене на манита (народно стихотворение), като свирят барабани по улиците, подреждане на игри и забавления в Рамазановите нощи, приготвяне на храна, уникална за Рамазан.

Рамазан завършва с 3-дневен празник в края. Около 50 минути след изгрева на слънцето, на първия ден на Рамазан байрам, само мъже извършват религиозни молитви в джамиите. По време на Рамазан байрам се посещават семейни старейшини, роднини и приятели, и ръцете на старейшините на семейството се целуват, от тези, които идват на гости. Обикновено се предлага захар, десерти, кафе. На децата се дават джобни пари или подаръци като носни кърпи.

Източници на информация:

- ETSO (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası) Tanıtım ve Rehber Kitabı 1995
- Karabulut, K., & Köksal, Y. (2019). İnanç Turizmi ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Ağrı İli Örneği. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 88.
- Kaynak, İ. H. (2010). İnanç Turizminin Medeniyetler arası İşbirliğine Etkileri: Türkiye Örneği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi , 125.
- Küçük, M. A., & Silik, C. E. (2018). Hıdırellez Kültüründen Dinî Ritüelli Bir Spora: "Kırkpınar Yağlı Güreşleri". Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD) , 83-96.
- Usta, K. M. (2005). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi. Balıkesir.
- İslam Ansiklopedisi Web Sitesi- <https://islamansiklopedisi.org.tr>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi- <https://edirne.ktb.gov.tr>
- Kültür portalı Web Sitesi- <https://www.kulturportali.gov.tr>
- NTV Web Sitesi- <https://www.ntv.com.tr>
- CNN TURK Web sitesi- <https://www.cnnurk.com>
- Edirne Diyanet Web Sitesi-<https://edirne.diyamet.gov.tr>